

Ludo Krivý

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 29
22/2014
7. jún 2014

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVENSKO VYHRALO SPOR S MAJITELMI POISŤOVNE UNION
Strana 4.

SPOJENECTVO NEMOŽNO ZAMIEŇAŤ ZA VAZALSTVO
Strana 5.

SUDCA – BÁSNIK MARTIN VLADIK PRANIERUJE ŠTÁTNE OBLUDNOSTI
Strana 6.

DIELO SOLÚNSKYCH BRATOV MÁ STOPY PO CELOM SVETE
Strana 8.

REVEREND JOZEF MURGAŠ V ELITE MOZGOV SVETA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Slovensku a jeho obyvateľom sa po posledných voľbách do Európskeho parlamentu ušli všelijaké privilastky – napospol nelichotivé. Znovu sa o nás začalo hovoriť ako o čiernej diere aj o čiernej ovci. Všetci vieme prečo, len málokto pomenoval skutočnú príčinu.

Ja by som trebárs z voľby volil Pašku, určite Šefčoviča, tiež Zalu, Kozlíka aj Baca, aj Chelemendikovi by som dal hlas a azda (s istými rozpakmi) aj Kukanovi, Kollárovi, z piety Dubčekovi a pre nádej Bubánovi. No a ešte by som dajaké tie tri „mená“ v tom tristoštyridsiatich členom registri našiel, hoci by som už musel poriadne hľadať, aby som naplnil tú európsku matematikou pridelenú kvótu trinástich poslancov pre Slovensko. Bezohľadný partokrachný systém však vnucuje tým, čo nie sú presvedčení alebo zaspení straníci, takmer hamletovskú dilemu a ako pozlátku v hre na demokraciu možnosť dvoch preferenčných krúžkov. Ďakujem pekne. Nie som ovca...

Niet na Slovensku takej strany, ktorej by som mohol bez výhrad vhodiť do urny všetkých vybraných a delegovaných kandidátov. Som presvedčený, že s rovnakými rozpakmi hľadeli do volebných zoznamov tisícky Slovákov a ešte viac bolo takých, čo do nich ani len nenazreli vo všeobecnej averzii voči politike a politikom, čo ich zo dňa na deň stavajú pred zložitejšie existenčné otázky. Mohol občan Slovenska naplniť svoje volebné právo s presvedčením, že si vyberá takých zástupcov, ktorí mu v Bruseli či v Štrasburgu čosi vyboxujú, aby sa mu citeľne zlepšil život a nemal pritom pocit, že ho niekto chce len natlačiť do stáda, čo zdvihne európsku dojivost (v starých štátoch Únie?) a iným príjem? Pochybujem.

Ak ľudia neprestanú mať pocit, že sú vlastne zaháňani do kúta či do stranického košiara na prospech iných, nie na svoj vlastný, mám obavu, že to bude s tými percentami účasti vo volebných miestnostiach stále horšie a horšie.

Emil SEMANCO

Svet zaujala nízka účasť na eurovoľbách ako signál eurozlyhaní a euromedvedivosti Slovenské zrkadlo európskym zlyhaniam

Dušan D. KERNÝ – Foto: (mrs)

Slovenský a zároveň európsky rekord v nízkej účasti v eurovoľbách zaujal zahraničie od Európy, Číny, Ruska až po USA. Nie ako čierna diera, ale ako pasívne vysvedčenie europolitike – ako veľký červený výkričník. Nebol to slovenský posun k protieuropanstvu ako vo Francúzsku, vo Veľkej Británii, ale aj v Maďarsku, ktoré lovilo voličov aj na južnom Slovensku, zásluhou čoho SMK získala kreslo v europarlamente. Protieuropsky volič pribudol aj v Nemecku a v Španielsku.

Budova Európskeho parlamentu v Štrasburgu.

Najdôležitejšie voľby v Európe sa však konali v ťažko skúšanej Ukrajine, tie sú vrcholne dôležité pre Európu, Úniu a Slovensko, kým europarlamentné voľby boli z hľadiska viacerých štátov epizódne. Voľby do europarlamentu mali celkovo dobrú, vyše štyridsaťpercentnú účasť, napriek tomu nijako neposilnia dôveryhodnosť a vierohodnosť tejto inštitúcie a nezvyšia legitimitu Európskej komisie. Napriek kampani zostáva mocenské rozdelenie parlamentu stále v rukách tých istých politických klubov ako doteraz. Otriaslo však nové rozdelenie Európy, veď v bohatých štátoch zosilnela pravica, po prvý raz v zakladajúcom štáte Európskej únie – vo Francúzsku – vyhrala protieuropska strana a odpísala vlád-

ných socialistov prezidentskej strany na tretie miesto.

NOVÉ ROZDELENIE

Na druhej strane v chudobných štátoch zosilnela ľavicová, v Grécku – obeť europôžičiek, ako aj euroškrtencia výdavkov – ľavicová Syriza odpísala vládnu stranu. Je koniec delelnia na nové a staré členské štáty, začína sa úplne nová éra. Úniouva politika a prax je pod tlakom nevyhnutnosti zmeny. Slovensko bude zrejme v tom pasívne ako voliči – veď neposlalo do Bruselu nič nové, nič, čo by nepoznalo. Obyvatelia pochybujú, či je Európska únia a eurozóna zárukou zlepšovania životnej úrovne a bezpečnosti, a Únia im ponúka akúsi náhradku osobnostných zmien

bez zmeny programu. Pritom pre Slovensko je ľudovec Juncker, predpokladaný predseda Európskej komisie, symbolom priamej podpory pre slovenských ľudovcov (M. Dzurindu a SDKÚ) v rozhodujúcej volebnej kampani na Slovensku v roku 1998.

DLHODOBÉ ZLYHANIA

Príklad gréckej Syriza, ktorá je za zmenu terajšej Únie, ale nie proti nej, ukazuje, aké rozdiely sú medzi novými politickými silami, ktoré sú eurokritické, a medzi tými, ktorí celú kampaň postavili na odpore či dokonca programe vystúpenia z Únie. Šesť rokov hospodárskej, finančnej a dlhovej krízy to má na svedomí rovnako ako zlyhanie Únie. Únia si v roku 2001 v oficiálnom programe predurčila, že v priebehu desiatich rokov sa stane najprosperujúcejšou a konkurencie najschopnejšou ekonomickou časťou sveta, dnes je to všetko v troskách. Ukázalo sa, že Únia nie je schopná dlhodobých reálnych programov. To je veľká výzva pre Slovensko, aby dôsledne sledovalo svoje záujmy a bralo si príklad aj tam, kde by to nebolo nikdy čakalo – u realistických a dialógu schopných maďarských strán alebo politikov. Oslabenie europolitiky vo Francúzsku bude potrebovať protiváhu. Na to je predurčené Poľsko – a to je tiež pre Slovensko pohľadka. Oslabenie v nemecko-francúzskej proeurópskej osi celkom logicky vyplní Poľsko, a to nielen pokiaľ ide o Ukrajinu, ale aj tlakom na vytvorenie energetickej

únie. Poľsko je takticky i strategicky natoľko v nástupe, že Slovensko na to nemôže nereagovať. Pritom Európska komisia úplne zlyhala, pokiaľ ide o reálny výkon osobitnej splnomocnenkyne pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku – komisia nielenže nevyužila možnosti, ktoré by papierovo také veľké integračné zoskupenie malo mať, ale v prípade Ukrajiny dlhodobo hanebne zlyhala, ukázala sa práve taká neschopná strategicky predvídať, ako aj takticky akčne konať.

ÚNIA JE OSLABENÁ

Eurokritici, euroskeptici či protivníci Únie sú vo formujúcom sa europarlamente roztriešení. Pre proeurópske sily je najzávažnejšie rýchlo získať naspäť dôveru obyvateľstva. Musí to ísť rýchlym tempom, lebo nová komisia musí predložiť realistický program, aby bola schválená v europarlamente. Bude to test pre eurokritikov, ale aj pre doterajší mocenský monopol troch najväčších zoskupení – ľudovcov, socialistov a liberálov, ku ktorým sa zväčša pridávajú zelení. Výsledky volieb vytvárajú tak tlak zvonka, ako aj zvnútra. Je jasné, že konkrétne výsledky eurovolieb oslabili Európsku úniu v čase, keď nemá ani nové vedenie a ani nový program – ešte preň nezískala podporu nového parlamentu, ale už štartuje s veľkou nedôverou pochybujúcich obyvateľov Únie.

(Viac aj na strane 5 a 7)

3 OTÁZKY PRE:

Natáliu STUDENKOVÚ, ukrajinskú umelkyňu žijúcu v Humennom

V duchu patriotizmu, nie nacionalizmu

• Už viac rokov žijete na Slovensku. Aktívne ste sa zapojili aj do volieb ukrajinského prezidenta. Boli ste členkou komisie v jednej zo sto štrnástich zahraničných volebných miestností. Túto otvoril Generálny konzulát Ukrajiny v Prešove pre Ukrajincov, ktorých tu vo volebných zoznamoch evidovali vyše tisícšesťsto...

Cítili sme obrovskú zodpovednosť voličov za ďalší osud a rozvoj svojej krajiny. Badateľný bol patriotizmus, mnohí voliči prichádzali v národnom kroji, viacerí aj s malými deťmi. Samotné voľby prebiehali bez problémov podľa ukrajinských zákonov za pomerne veľkého záujmu slovenských me-

dií. Účasť vo voľbách bola vyššia ako na predošlom hlasovaní.

• Nakoľko voliči poznali jednotlivých kandidátov a ako hľadíte na nového ukrajinského prezidenta Petra Porošenka?

Obyvatelia Ukrajiny sú už unavení z pokusov rozdeliť krajinu podľa národnosti a jazyka, z ozbrojených konfliktov a zo separatizmu. Víťazstvo P. Porošenka už v prvom kole je jasné rozhodnutie ukrajinského národa, aby sa krajina rýchlo stabilizovala. Jednou z požiadaviek obyvateľov Ukrajiny je integračná cesta do EÚ.

• V roku 1999 ste s červeným diplomom absolvovali štúdium

dizajnu na akadémii v Kyjeve, ale vaše košaté tvorivé a výstavne aktivity nasvedčujú, že sa vám na Slovensku páči a zrejme s ním spájate nielen svoju umeleckú budúcnosť...

Mne a mojej rodine sa na Slovensku veľmi páči. Obdivujem prírodu, príjemných ľudí a tešia ma výborné podmienky na tvorivú realizáciu. Vidím tiež dobré predpoklady na kooperáciu našich oboch štátov. Treba ich ďalej rozvíjať. Pevne verím, že voľba nového prezidenta Ukrajiny, ktorý je proeurópsky orientovaný, dá tomu nový obsah.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 23/2014
SI PREČÍTAŤE

• V meste Rimavská Sobota privítali spevácke zbory z celého Slovenska
• Najmasovejšie ľudové povstanie proti sociálnym poriadkom v Uhorsku
• Profesor Alojz Ján Chura zostáva vzorom sociálne citiaceho lekára a vedca

Vedecký tajomník MS Peter CABADAJ aj o chudobnom rozpočte Matice Matičná veda a výskum by nemali živorit'

Zhováraľ sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Do funkcie vedeckého tajomníka nastúpil v čase, keď Matica slovenská prežíva finančne náročné obdobie. Chýbajú jej prostriedky na pokrytie všetkých stanovených úloh na rok 2014, a preto musí šetriť. Výbor Matice už schválil znížovanie počtu zamestnancov ústredia, ale aj v regionálnych pobočkách ustanovizne. Matica slovenská má štyroch tajomníkov, ale len jedného osobitne pre vedeckú činnosť, vedeckého tajomníka Matice slovenskej, ktorý je vlastne prvý medzi rovnými. Je ním Peter Cabada, spisovateľ a literárny historik, o. i. je osobnosť v Terchovskej sieni slávy. Tajomníci Matice slovenskej vykonávajú agendu na základe poverenia predsedu vo vymedzenej oblasti činnosti. Sú spravidla v pracovnoprávnom pomere s Maticou slovenskou, vymenúva ich a odvoláva predseda. Veda je v Slovenskej republike evidentne podvyživená. Ako sa jej bude dariť na matičnom poli, porozprávali sme sa s Petrom CABADAJOM.

• Ktoré vedecké smery sú pre Maticu slovenskú dnes prvoradé?

Činnosť matičných vedeckých ústavov a odborov bude z rôznych uhlov pohľadu reflektovať oblasti literárnej vedy a histórie, historiografie, života Slovákov v zahraničí, slovakistiky, kulturológie, politológie, národohospodárstva, národnostných vzťahov a národopisu.

• Aké miesto sa dostane matičnej vede, v akých odboroch a aké presné percento z rozpočtu?

Pevne verím, že sa v Martine na poslednom rokovaní výboru MS definitívne schválil rozpočet našej organizácie. Aj keď je finančná situácia krajne zložitá, budem sa spolu s viacerými kolegami usilovať získať z rozpočtu do matičného grantového systému sumu

pätnásťtisíc eur. Dotácia z tohto systému bude určená na vedecký výskum, prípravu vedeckých konferencií a odborných seminárov, edičnú činnosť a výstavnícke aktivity. O grant sa budú môcť uchádzať vedecké ústavy a odborné pracoviská MS a matičné vedecké odbory. Niektoré projekty z oblasti literárnej vedy a histórie zrealizujeme v druhej polovici roka vďaka financiám, ktoré sme získali z ex-

terných grantových systémov, resp. od sponzorov. O cieľavedomé získavanie takýchto zdrojov sa musí MS uchádzať vytrvalejšie a systematickejšie ako dosiaľ. Inak sa dopredu nepohneme ani v oblasti rozvoja vedy a výskumu.

• Chápe verejnú nenahraditeľnosť matičnej skúsenosti?

Musíme spoločným tvorivým úsilím presvedčiť širšiu verejnú,

že MS má potenciál ponúkať zaujímavé objavné témy a ich rozmanité súvislosti. Zároveň však treba venovať oveľa väčšiu pozornosť príprave, kvalite a propagácii tých projektov, ktoré sa o to budú usilovať. Kolektívnu matičnú skúsenosť, resp. matičnú myšlienku som vždy vnímal ako univerzálne východisko pre kreatívne zámery a riešenie kultúrnych a duchovných potrieb slovenského človeka. Na tomto šľachetnom poslaní nič nezmenil ani dnešný turbulentný ultramoderný svet.

• S akým hlavným predstavením ste nastupovali do funkcie vedeckého tajomníka?

Všetko sa zomlelo veľmi rýchlo a v hektickej atmosfére. Od polovice februára riešim mnoho zložitých problémov naraz. Prioritou je šetrenie a aplikácia nových vnútorných predpisov do praktického života organizácie. Hlavným predstavením je urobiť všetko možné i nemožné, aby MS mohla dôstojne plniť všetky svoje základné funkcie a úlohy. Osvedčený matičný trojuholník – členské hnutie, veda a vydavateľská činnosť – musí v prirodzenom prepojení fungovať aj naďalej ako trvalý pilier a opora našich snáh.

Multikulturalizmu sa nebránime, my mu bežíme v ústrety

Plazivá epidémia a uvedomelí roznášači

Július HANDŽÁRIK

V ostatnom čase sa v „slovenských médiách“ cudzích vlastníkov čoraz častejšie objavuje kozmopolitné bľabotanie o akomsi multikulturalizme. Vágne heslo o multikulturalizme sa už dávnejšie vygenerovalo na Západe z poučiek tzv. Frankfurtskej školy a usiluje sa v Európe zlikvidovať všetky pôvodné a tradičné hodnoty, vrátane autochtónnych národov, ich národných kultúr a ich samostatných štátov.

Je to ako plazivá epidémia, ktorej prejavy sú v našich končinách ešte relatívne nové. Ale napríklad také Francúzsko je vystavené enormnému tlaku multikulturalizmu. Prejavuje sa to neúnosným zavádzaním cudzích slov do médií, reklám, firemných názvov a inzerátov a spolu s tým sústavným podprahovým propagovaním prisťahovalectva a etnickej, rasovej, sexuálnej, náboženskej či akejkoľvek inej inakosti. Zaujímavé, lebo v ochrane čistoty štátneho jazyka bolo Francúzsko v Európe už dávnejšie svetlou výnimkou.

FRANCÚZSKA SKÚSEŇ

Vo Francúzsku efektívne fungovala štátna ochrana čistoty jazyka a nijaký občan Francúzska sa nemohol tváriť, že neovláda štátny jazyk. Dokonca aj cudzinec, ktorý požiadal o francúzske štátne občianstvo, musel splniť

dve základné podmienky: musel zložiť predpísanú skúšku zo znalosti štátneho jazyka a musel podpísať prísahu vernosti Francúzskej republike. Udeľením francúzskeho štátneho občianstva sa de iure stal Francúzom aj podľa národnosti (nationalité française) a aj keby bol čierny ako smola alebo žltý ako citrón, jeho etnický pôvod (origine) nikoho nezaujíma a nevyplývajú mu z neho nijaké menšinové nadpráva. Preto vo Francúzsku nie sú de iure nijaké národnostné menšiny, aj keď takých pravých domorodých Francúzov, ktorých materinský jazyk nie je francúzsky, sú tam milióny.

PRÍKLAD Z RAKÚSKA

Zaujímavé boli výsledky celoštátnej ankety rakúskeho Inštitútu verejnej mienky (IMAS) k tejto problematike. Na otázku, či treba v Rakúsku urých-

liť budovanie multikultúrnej spoločnosti, odpovedalo súhlasne iba dvanásť percent občanov a na otázku, či si želajú zachovanie svojich národných tradícií, odpovedalo súhlasne až šesťdesiatšesť percent občanov. Ako

BESEDNICA

vidno, Rakúšania sa nenechali pobalamutiť bezduchým bľabotáním o multikulturalizme a zachovali si zdravý ľudský rozum i zdravé vedomie občianskej spolupatričnosti, aj keď z etnologického hľadiska sú sami Rakúšania, podobne ako Švajčiari, prísne vzaté skôr ľudom (volk) ako národom (nation).

Z etnologického hľadiska je totiž národ relatívne stabilné spoločenstvo ľudí so spoločným územím, jazykom, etnickými hranicami, so špecifickou kultúrou, s tradíciami a so spôsobom

života, s tendenciou vytvoriť vlastný štátny útvar s vlastným hospodárskym životom a kultúra je súhrn výsledkov hmotnej, duševnej a umeleckej spoločenskej činnosti človeka v priebehu spoločensko-historického vývoja ľudstva. V obidvoch prípadoch je rodný jazyk najdôležitejším faktorom – v prípade etnicity je hlavný a nenahraditeľný a v prípade kultúry prevažujúci a rozhodujúci.

VÁGNY POJEM

Čo je teda ten toľko omieľaný „multikulturalizmus“? Aj keď sa mediálne čoraz viac omieľa, doteraz nie je známa jeho oficiálna či aspoň trochu akceptovateľná definícia. A ani ne-

bude, lebo akákoľvek kultúra a civilizácia sa na dnešnom stupni rozvoja dá produkovať a prijímať len na báze jazyka – alebo to bude u každého národa jeho rodný jazyk, alebo to bude cudzí jazyk za cenu odnárodnenia a vytvorenia akejsi amorfnej masy jednotlivcov bez národného sebedomia a najmä bez vedomia akejkoľvek spolupatričnosti, ľahko ovládateľných anonymných „globalizátormi“, usilujúcimi sa o ovládnutie sveta a zotročenie ľudstva. Realizáciou takto presadzovaného multikulturalizmu nevzniká nijaká nová kultúra, ale hrubozrná nekultúrnosť. Stačí sa poprechádzať napríklad po Bratislave, hlavnom meste Slovenskej republiky, a čítať firemné štíty obchodov, kaviarní a krčiem. Takmer všetky sú už v nejakom cudzom jazyku, prevažne v angličtine. Je azda angličtina nejaký „multikultúrny“ jazyk alebo je to celkom jednoznačne jazyk etnický, teda nacionálny?

Takýto multikulturalizmus sa vtíka do hláv občanov, a najmä mládeže. Miera indoktrinácie našich mladých ľudí protinárodnými doktrínami už prerástla únosnú mieru. Ak v tomto prípade možno o dajakej miere hovoriť. Kedysi sme bezbreho a bez rozmyslu prijímali kremelské heslá, poučky a modely. Teraz zas smerujeme k čomusi podobnému.

Takže: Nech večne žije a prekvitá multikulturalizmus!

VŠIMLI SME SI

Dvadsiateho mája tohto roku vymenoval Svätý Otec František pátra Michaela Kolarčíka SJ (1950) za rektora Pápežského biblického inštitútu (Biblikum), ktorý je vysokoškolskou inštitúciou Svätej stolice v Ríme, zameranou na štúdium bibliistiky. Nový rektor je Kanadan slovenského pôvodu, narodil sa v najzápadnejšej kanadskej provincii Britská Kolumbia slovenským rodičom pochádzajúcim zo Spiša.

Slovenský rektor vo Vatikáne

Michael Kolarčík bol jedným z prvých študentov Gymnázia Antona Bernoláka v Slovenskom ústave svätých Cyrila a Metoda v Ríme. Okrem viacerých svetových cudzích jazykov ovláda aj slovenčinu. Doteraz pôsobil v anglofónnej kanadskej jezuitskej provincii Canada Anglicana. Od roku 1989, keď dosiahol doktorát na Bibliku, je profesorom na Teologickej fakulte na Regis College v pôsobnosti Torontskej univerzity. Ako hosťujúci profesor vyučoval aj na teologických fakultách Spoločnosti Ježišovej v Bratislave a v kenskom Nairobi. Do trojročného funkčného obdobia v Bibliku, ktoré vzniklo v roku 1909 a odvtedy až doteraz ho vedú jezuiti zo Spoločnosti Ježišovej, nastúpi 17. septembra tohto roku. Odbornou doménou nového rektora je interpretácia Starého zákona – knihy Genesis od stvorenia sveta po potopu, knihy o Jóbovi, výklad biblických žalmov, prorokov, Šalamúnovej Piesne piesní a iných sapienciálnych kníh.

(se)

Besedy so študentmi o Pavlovi H. Jurinovi Jurinovo trojdnie na Kysuciach

Kysucké kultúrne stredisko v Čadci zorganizovalo 20. – 22. mája 2014 cyklus besied s názvom Rok Pavla Hrtusa Jurinu na Kysuciach. Tento rok si pripomíname deväťdesiate piate výročie narodenia (1. október 1919 Klokočov) a zároveň dvadsaťte výročie úmrtia (31. december 1994 Melbourne, Austrália) významného Kysučana – spisovateľa, publicistu, vlastenca a krajanského aktivistu.

Žiakom základnej školy sa prihovorili v rodnej obci P. H. Jurinu.

Besedy sa konali v zaujímavých miestach regiónu Kysúc – v utorok 20. mája 2014 v Kaštieli Radoľa, v stredu 21. mája v Obecnom úrade Klokočov a v Gymnázii v Turzovke, vo štvrtok 22.

mája v Obecnom úrade v Starej Bystřici a v Obchodnej akadémii v Čadci.

Lektormi besied boli významné osobnosti kultúrneho a vedeckého života: PhDr. Pavol Holeštiak,

PhD., spisovateľ, riaditeľ Úradu ŽSK, Mgr. Roman Michelko, podpredseda Slovenskej asociácie novinárov, člen predsedníctva Spolku slovenských spisovateľov a riaditeľ vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov, PhDr. Martin Lacko, PhD., historik a vedecko-výskumný pracovník Ústavu pamäti národa, PhDr. Pavel Mičianik, PhD., M. A., historik, vedecko-výskumný pracovník Oddelenia historických, politických a právnych vied Ústavu vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela, spisovateľ, a Mgr. Maroš Smolec, šéfredaktor Slovenských národných novín. V Starej Bystřici privítal hosti starosta obce PhDr. JUDr. Ján Podmanický, PhD., a v Klokočove starosta obce Lubomír Stríž.

V zaujímavej, tvorivej atmosfére si žiaci a študenti základných a stredných škôl regiónu Kysúc, odborná a široká verejnosť mali možnosť rozšíriť vedomostný obzor a mnohé historické fakty a udalosti v kontexte súčasnosti. Organizátor je v zriaďovateľskej kompetencii Žilinského samosprávneho kraja.

Silvia PETREKOVÁ

Vláda peňazí ubíja morálku

Eva ZELENAYOVÁ

Ostatný vývoj doma i v Európe priniesol nárast neštandardných politických strán. V súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu sa hovorilo dokonca o hrozbe týchto strán pre európsky kontinent. Zvyčajne ide o subjekty s akcentom na samostatnú a zvrchovanú domácu politiku nezávislú od európskych elít. „Štandardní“ politici ich označujú ako nacionalistické či extrémistické a prakticky zápasia s nimi o moc.

Nízka účasť voličov v eurovoľbách naznačuje, že občania Európy – špeciálne východnej – nie sú spokojní s vývojom európskej politiky. A nejde vôbec o tvar uhoriek, ale o podporu takých projektov ako finančná pomoc slabších krajín krajinám s vyššou životnou úrovňou či dodávky plynu štátu, ktorý zaň ne-

platí, alebo o migračnú politiku. Prítom tzv. štandardné politické strany neodmietajú nanútené nevýhodné podmienky pre svojich občanov a sú ochotné kolaborovať v neprospech vlastných štátov.

Predseda KDH Ján Figeľ pri hodnotení výsledkov volieb do Európskeho parlamentu zdôraznil: Nie ideologizácii Únie, áno jej prosperite. Lenže Únia funguje na základe politických frakcií založených na ideológiách! A tie fungujú na istých hodnotových základoch. V poslednom čase sa práve hodnotový fundament Európy vytráca a aj KDH sa postavilo proti tomuto trendu. Ibaže nemožno na jednej strane obdivovať zakladateľa novej filozofie hodnotového systému Sorosa, ktorý spochybnil autoritu Boha a nahradil ho jedinou univerzálnou hodnotou –

peniazmi, a na strane druhej byť za kresťanskú Európu.

Rok 1989 sa na Slovensku podľa predstáv Západu celkom nevydaril. Slovensko neodovzdalo svoje národné bohatstvo za príslub

KOMENTÁR

skvelých západných investorov. Bolo treba novú zmenu. Uskutočnila sa v roku 1998. Stáli za ňou peniaze zvonku a štandardné politické strany. Vtedajší premiér Mikuláš Dzurinda napríklad osobne rokovával o reprivatizácii VSŽ pre americký US Steel. Médiá nevedeli prepáčiť Rezešovi jeho tristošesťdesiatistisícový plat, ale Eichlerovi pokojne tolerovali mesačný plat milión korún. Po desiatich rokoch daňových prázdniň ohlásili Američa-

nia odchod. Premiér Fico musel prosiť, aby tisíce ľudí v Košiciach nepišli o prácu. Dnes Eichler podniká v Česku a dokonca sa uchádzal o kúpu firmy na výrobu lietadiel Aero Vodochody.

Štandardné strany predali Slovensko a nie všetkým Slovákom sa to páči. Najmä nie tým, ktorí na svojej životnej úrovni pociťujú následky. Nepáči sa ani ľahkovážna európska politika. Aj keď sa politici všemožne usilujú presvedčiť občanov o správnosti riešenia napríklad ukrajinskej krízy, na verejnosť prenikajú informácie iného druhu. Umelo vyvolané napätie v Ukrajine môže zapríčiniť uzavretie plynovodu z Ruska do Európy. Reverzný tok plynu pre Ukrajinu je pritom absurdita, keďže Ukrajina má svoj priemysel sústredený v blízkosti ruských hraníc, odkiaľ tečie plyn. Známym ekonómom Peter Stanek verejne poukázal na tento nezmysel aj na ciele, ktoré sleduje americká ponuka bridlicového plynu Európe. V USA znížili ceny plynu pre domácnosti i podnikateľov o štyridsať percent, čo zvýšilo zamestnanosť o 1,6 milióna ľudí. Zvýšilo to konkurencieschop-

nosť americkej výroby, ale čínsky trh ju neprijíma. Konfliktná situácia na hraniciach Európskej únie si vyžaduje vojenskú pomoc USA, ktorú si Európa zaplatí. V Poľsku a v Španielsku existujú zásoby bridlicového plynu, ale nie je naporúdzí technológia jeho ťažby. Nevie sa, čo by jeho dobývanie spôsobilo s podzemnými vodami a seizmickosťou územia. So začiatkom jeho ťažby sa ráta o rok, prípadne o rok a pol. Zatiaľ bude Európa dovážať americkými tankermi skvapalnený plyn. No musí vybudovať ďalšie terminály, terajšie dva nebudú stačiť. Aká bude jeho cena, je otáznou. Isté je, že v USA pribudnú pracovné príležitosti a Európa sa dostane do absolútnej závislosti od Spojených štátov. Vznikne silné geopolitické rozdelenie, lebo iba Ukrajina nebude mať odkiaľ dovážať plyn. Ostane trvalým zdrojom napätia.

Štandardné strany nepresvedčili voličov o užitočnosti EÚ. Únia pod ich vedením nechráni a nezachováva svoje tradície, kultúru i samotnú populáciu. Európa stráca svoju tvár. Pochopili to už Francúzi, Briti, Dáni... Pochopia aj Slováci?

Krakov pomohol aj Tatrám

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Obyvatelia poľského Krakova v referende rozhodli, že zimné olympijské hry 2022 v poľskej časti Vysokých Tatier nebudú, a Krakov stiahol kandidatúru. Tak aj slovenské športoviská, ktoré sa mali spolupodieľať na olympiáde, dostali stop. Krakov zrejme pomohol dorážaným Tatrám, ktoré sa stále nevedia spamätať z veternej kalamity z polovice mája. Víchrica vyvrátila v Tatranskom národnom parku okolo stopäťdesiatistisíc stromov a spôsobila rozsiahle škody na turistickú infraštruktúre.

Z celkovej výšky škôd asi dvestopäťdesiatistisíc tisíc eur predstavujú škody na turistických chodníkoch a na zariadeniach takmer stošesťdesiatistisíc eur. Keďže na väčšinu značkovaných turistických chodníkov v národnom parku sa ešte vzťahu-

je sezónna uzávera, turisti zatiaľ výraznejšie necítia obmedzenia spôsobené popadanými stromami, prípadne lokálnymi povodňami. Všetky vysokohorské chaty vo Vysokých a Belianskych Tatrách sú dostupné po

POZNÁMKA

značkovaných chodníkoch, informovala Lenka Burdová zo Štátnych lesov Tatranského národného parku. Výnimkou je len Chata pod Rysmi, keďže na chodník vedúci k chate sa vzťahuje až do 15. júna sezónna uzávera chodníkov.

Po víchrici zostali nepriechodné aj ďalšie turistické chodníky, na ktoré sa až do 15. júna vzťahuje sezónna uzávera. Štátne lesy TANAP-u budú aj tieto chodníky postupne čis-

tiť od popadaných stromov. Chodníky na súkromných a urbárskych pozemkoch budú uvoľňovať jednotliví vlastníci pozemkov.

Veterná kalamita má horšie následky, ako sa čakalo. Potvrdil to minister životného prostredia SR Peter Žiga: „Je tam zničených aj veľa biotopov, pripravovanú zonáciu Tatie určite budeme musieť trochu pozastaviť a presne vyčíslit následky kalamity,“ uviedol minister s tým, že zonácia momentálne nie je až taká podstatná. Podstatné je podľa Žigu, aby sa v Tatrách zachránilo, čo sa ešte dá. Ostatné škody, ktoré vietor napáchal na Slovensku, bude musieť Ministerstvo životného prostredia SR ešte zrátať a na základe toho spolu s rezortom pôdohospodárstva pripraviť materiál na rokovanie vlády SR.

Najhoršie kalamita postihla Západné Tatry, Žiarsku dolinu, časť Chočských vrchov, zadnú oblasť Tichej doliny a miesta okolo Cesty slobody vo Vysokých Tatrách. „Je to nešťastie, musíme sa s tým však popasovať. Keď sa prepíli všetky turistické chodníky, tak sa život do Tatier vráti,“ povedal riaditeľ Správy TANAP-u Pavol Majko. Zatiaľ nedokázal odhadnúť, kedy sa turistické trasy na území národného parku podarí spriechodniť. „Minimálne päťdesiat percent kalamity je rozptýlenej, takže spracovanie je komplikovanejšie,“ zhodnotil minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Lubomír Jahnátek. Rezort chce veľmi rýchlo zmapovať rozsah kalamity v rámci celého Slovenska, keďže sa blíži letné obdobie a škody by mohli ešte vyššie.

Snívať o zimnej olympiáde v slovenských horách je zbytočné. Odborníci varujú, že podobné kalamity budú zrejme čoraz častejšie. Ak si predstavíme, že by sa niečo podobné stalo počas prípravy či konania olympiády, radšej nedomýšľať. Tatry teda treba dať do poriadku a nechať ich na pokoji.

SPOZA OPONY

Po tieto dni pobavila inak dosť bezohľadnú novinársku obec v Bratislave rada istému priveľmi frekventovanému politikovi, aby išiel strčiť tyč jadrového paliva, AK NIE INDE, TAK DO severokórejskej atómkovej – potom by Slovensko malo prvého rádioaktívneho politika na svete a svet by sa zbavil tej zlej severokórejskej totalitnej diktatúry.

Sarkazmus, neskrývajúci výsmech z politika Lipšica z pera dlhoročného znalca z pera dlhoročného znalca z pera mienkotvornom denníku, je poučný. Politik odporúčal obmedziť nielen závislosť od ruského plynu, ale aj od jadrového paliva. V záplave odborníkov, ktorí sa teraz vynorili na všetky problémy energetiky, geopolitiky a veľmocenskej politiky, vyhlásenie oného politika bije lígu. Vtip spočíva v tom, že nakupovať iné jadrové palivo, samozrejme napríklad od amerického výrobcu, sa zdá byť logické len tomu, kto nevie dve podstat-

né veci – že toto palivo sa nehodí do reaktorov, ktorým nielen nás, ale aj susedov zásobuje (alebo v Maďarsku bude zásobovať) ruský dodávateľ. Bolo by treba vymeniť reaktory! Väčšinu akcií energetické-

mráz po chrbte, keď si spomenie na to, že onen politik sedel v dvoch ministerských kreslách, aj pri predstave, že by tretie jeho ministerské kreslo nebodaj malo súvisieť so slovenskou energetikou. Ten-

sel v priamom televíznom grilovaní vyhlásiť, že Česká republika samozrejme splní do bodky svoje spojenecké záväzky, aj keď nimi bude nevyhnutnosť pobytu jednotiek aliancie NATO na českom území.

domnievam sa vo väčšine, do dnes nevie odpovedať na to, prečo po štyridsiatich siedmich rokoch spoľahlivých dodávok ruského plynu je teraz ruský dodávateľ spochybňovaný, a to v situácii, keď nemecí a iní západní partneri vynaložili miliardy eur, aby postavili priamo z Ruska po dne Baltického mora plynovod do Nemcka.

Čo sú tí Nemci nebodaj tra-feni? Nie. Iba sa už pred rokmi, teda tri či štyri rôzne nemecké vlády v minulosti, dohodli s tým ruským Putinom obísť Ukrajinu. Tú Ukrajinu, ktorá bola na vrchole oranžového nadšenia oveľa lepšie, fešáckejšie a pôvabnejšie vyzerajúceho ukrajinského vedenia, než sa nám produkuje teraz. A okrem toho ani nepotrebovala armádu, aby udržala ľudí bez strelby a masového upaľovania a zabíjania. Je po voľbách. Je čas na pragmatizmus odborníkov, a nie propagandu amatérov – určite nie takých, ktorí to zrejme nie po prvý raz predviedli ako pán poslanec Lipšic.

Prečo máme toľko odborníkov

Dušan D. KERNÝ

ho podniku pritom na Slovensku nevlastní štát, ale talianska spoločnosť. Vráťane atómkovej či Gabčíkovej. Medializované rady politika názorne ukazujú, čo všetko sa dá povedať do kamery bez toho, aby bola zrejme nezmyselnosť, nekvalifikovanosť dlhoročných odborníkov na všetko.

Odborník sa verejne vysmial opozičnému politikovi, aby bolo zrejme, že to asi nie je prvá svetoborná múdrosť, ktorú povedal. Človeku až chodí

to príklad, na ktorom sa schuti pobavila novinárska a odborná i laická verejnosť, je znakový. Skutočne sa tu vynorilo priveľa odborníkov, znalcov a radcov. Aký je ľad klzký, ukazuje prípad českého ministra obrany. Ten priróvnal eventuálny pobyt vojsk NATO na českom území za neprijateľný, podobne ako to bolo v roku 1968, keď nás obsadili vojská Varšavskej zmluvy. Nejde o to, že toto porovnanie kríva na mnohé nohy, ale o to, že na druhý deň mu-

Teraz nejde o to, či s porovnaním českého ministra súhlasíme alebo nie, či je výstižné alebo nie (veď iste, nepochybne, nielen v Čechách má prívrtencov). Ide o profesionalitu ľudí, ktorí rozhodujú. Politik na Slovensku si musí uvedomiť, že dodávky pre atómkovy sú kryté zmluvami na dlhé roky dopredu, že táto oblasť, presne ako plyn či ropa, musí byť neprístupná pre amatérov a ich propagandistické titulky. Slovenská verejnosť,

SEBAOBRAHA

Do oficiálnych údajov o HDP Talianska budú čoskoro započítavané aj financie získané z prostitúcie a predaja narkotík. Taliansky štatistický úrad Istat uviedol, že s tým začne od budúceho roku. Okrem prostitúcie a predaja narkotík sa do HDP budú počítať aj príjmy z ilegálneho predaja alkoholu či pašovania cigariet. Nejde iba o taliansky kriminálny trh. Orgány EÚ takto vraj chcú získať skutočný prehľad o ekonomike štátov.

Dane z černoty a prostitúcie

Keď si vraj členské krajiny EÚ započítajú do HDP aj čierny obchod, zníži sa ich zadlženie k HDP. Istat však zároveň dodáva, že pôjde len o čisté odhady, pretože reálne nedisponujú skutočnými údajmi o čiernom obchode. V prípade prostitúcie bude vychádzať z počtu políciou predvedených prostitútok, v prípade obchodu s narkotikami podľa spotreby políciou zadržaných narkomanov. Ako spotrebu spočítajú a prevedú do diery v štátnom rozpočte, to zdroje Istat neprezradili. Ako údajne pozitívny príklad pre EÚ slúži Holandsko, kde je prostitúcia legálna a regulovaná. Od roku 2011 tam prostitútky platia dane. Vláda si tam uvedomila, že takto získa aspoň niečo z obrovského biznisu. Podľa niektorých odhadov prostitúcia v Holandsku generuje ročne až šesťstodvadsaťpäť miliónov eur. Minimálna daň, ktorú platia holandské prostitútky, je tridsaťtri percent z príjmu.

Ani snaha o zdanenie narkotík nie je novinka, akurát je v tom problém, ako sa dá zdať ilegálny obchod. Európska správa o drogách za rok 2014, ktorú zverejnila Agentúra EÚ pre drogy (EMCDDA), upozorňuje, že doteraz známe drogy ako marihuana či extáza sú čoraz účinnejšie. Zároveň sa na trh dostávajú desiatky nových druhov. Vlni do systému včasného varovania pribudlo osemdesiatjedem drog, čím sa počet monitorovaných látok zvýšil na viac ako tristo päťdesiat. Za posledné štyri roky sa objavilo takmer dvesto päťdesiat látok.

„Som hlboko znepokojená tým, že drogy, ktoré sa v Európe v súčasnosti užívajú, môžu byť pre užívateľov ešte škodlivejšie než v minulosti. Existujú náznaky, že sa účinok extázy a kanabisu, predávaných na ulici, zvyšuje. Všimam si tiež, že systém včasného varovania EÚ, ktorý je našou prvou obranou líniou proti novým drogám, sa ocitá pod čoraz väčším tlakom následkom prudko stúpajúceho počtu a rozmanitosti týchto látok. Európske orgány presadzovania práva sa čoraz častejšie stretávajú s tým, že malé, ľahko prenosné balenia zdanlivo neškodných práškov môžu obsahovať tisíce jednotlivých dávok,“ uviedla európska komisárka pre vnútorné záležitosti Cecilia Malmströmová.

Nové psychoaktívne látky, ktoré nie sú kontrolované podľa medzinárodného práva, sa často predávajú na trhu ako tzv. „legal highs“. Vyrábajú sa s cieľom napodobniť účinky kontrolovaných drog. Najčastejšie prichádzajú z Číny a Indie. V Európe sa následne spracúvajú, balia a predávajú. Kľúčovú úlohu pri formovaní trhu s novými psychoaktívnymi látkami naďalej zohráva internet. V roku 2013 EMCDDA identifikovala približne šesťsto päťdesiat webových stránok predávajúcich tieto látky Európanom. Rýchlosť, ktorou boli v poslednom čase kontrolované látky nahradené novými látkami, bola preto podnetom pre nové legislatívne riešenia. Nuž, je to vážne, ale čo s tým EÚ urobí, nie je jasné...

Robert LANDIS

Achmea bude musieť platiť napriek predpovediam väčšiny médií
Dve správy, vyberte si - zlú či dobrú

Ivan BROŽÍK – Foto: archiv SNN

My si vyberáme tú dobrú. Slovensko vyhralo arbitráž v spore s holandskou poisťovňou Achmea, akcionárom Union zdravotnej poisťovne, pre plány vytvoriť jednu štátnu zdravotnú poisťovňu. Achmea by mala Slovensku zároveň zaplatiť vyše milión eur za právnikov. „Arbitrážny tribunál konštatoval, že koncept a implementácia verejného zdravotného poistenia je plne v rukách štátu. Zároveň uviedol, že tribunál nemá právo zasahovať do demokratického procesu suverénneho štátu a nemá právomoc rozhodovať o spore,“ vyjadril sa v reakcii Tlačový odbor Ministerstva financií SR (MF SR).

Sídlo nadnárodnej poisťovne je prehliadkou luxusu.

Projekt zavedenia unitárneho systému verejného zdravotného poistenia, teda jednej štátnej zdravotnej poisťovne, sa mal podľa pôvodného plánu uskutočniť v prípade dohody aj nedohody s akcionármi súkromných zdravotných poisťovní.

RETROSPEKTÍVA SPORU

Ak by k dohode došlo, malo sa tak stať od januára 2014, ak nie, siahnuť sa malo po vyvlastňovaní a jedna poisťovňa mala vzniknúť od tohtoročného júla. Po tom, čo takýto plán schválila vláda, Achmea tento zámer napadla. Prístupom k tejto arbitráži sa usilovala odvrátiť hroziace vyvlastne-

nie vyplývajúce z vládnych plánov jednej poisťovne. Projekt unitárneho systému verejného zdravotného poistenia je v súčasnosti zastavený pre chýbajúce peniaze. Premiér Robert Fico sa však po stredajšom (21. 5.) rokovaní vlády SR vyjadril, že projekt nie je mŕtvly.

„V spore sa Achmea B. V. domáhala údajného porušenia dohody medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Holandským kráľovstvom o podpore a vzájomnej ochrane investícií. K porušeniu by údajne došlo realizáciou zámeru vytvorenia jednej zdravotnej poisťovne,“ vysvetlil rezort financií. Akcionár Union ZP tiež namietal poškodenie investí-

cií vlašajším hromadným vypovedaním zmlúv zo strany sedemdesiatich štátnych nemocníc.

VERDIKT TRIBUNÁLU

Achmea má podľa MF SR zaplatiť Slovensku právne náklady v celkovej výške 1,01 milióna eur. Rovnako má uhradiť náklady tribunálu v sume vyše 340 000 eur. Pre kabinet nešlo v prípade akcionára Union ZP o prvý spor. V decembri 2012 Medzinárodný arbitrážny tribunál rozhodol v prospech Achmey ohľadne zákazu zisku. Slovensko podľa neho malo zaplatiť miliónové škody, ako aj náklady na právnikov. SR sa pokúša dosiahnuť zrušenie rozsudku, Achmea

je však presvedčená, že SR neuspje.

ZARÁŽAJÚ „JASNOVIDCI“

Urobme malý návrat do minulosti, starej asi poldruha roka. Jeden z „mienkotvorných“ denníkov vtedy tvrdil: „Fico neuznal prehru v arbitráži, milióny platiť nechce... Okrem 22 miliónov, ktoré má poisťovňa získať za ušlý zisk, má Slovensko zaplatiť aj súdne trovy tri milióny... Do celkového účtu za prehranú arbitráž sa rátajú aj právnici, ktorí nás zastupovali. Združenie zdravotných poisťovní tvrdí, že celkovo ide o 44 miliónov eur...“ A preberme si ešte niekoľko titulok z tých čias. Všetky boli uverejnené v „najčítanejších“ denníkoch: „Slovensko môže prísť pri arbitrážach o stá milióny. Zväčša kvôli Ficovým vládam“, „Slovensko stráca poslednú šancu“, „Fico tvrdil, že nič platiť nebude“. Nuž a ten najvydarenejší nadpis nad jasnovidným článkom znel: „Zlý právnik Fico!“ Tu sa dá ľahko dokladať mienkotvorná úroveň vydavateľov na Slovensku a taktiež úspešnosť komentátorského vizionárstva ich zamestnancov. A to je tá zlá správa pre Slovensko v súvislosti s Achmeou. Nateraz jediná, ale naozaj veľmi zlá. Poukazuje na manipuláciu občanov médiami, poukazuje na príliš sebavedomý neprofesionizmus a poukazuje tiež na to, že u nás možno okydať kohokoľvek, ak sa nám nepáči, a ospravedlnenia či uznania si vlastnej chyby sa od nikoho nedočkáme.

EŠTE NA PRIPOMENUTIE

Takže, zopakujme si na stránkach Slovenských národných novín jedno významné rozhodnutie a najmä jeho znenie – arbitrážny súd konštatoval, že tribunál nemá právo zasahovať do demokratického procesu suverénneho štátu a nemá právomoc rozhodovať o spore. Koncept verejného zdravotného poistenia je plne v rukách štátu. Musíme však pre objektivitu doplniť, že okrem tejto ukončenej arbitráže je rozbehnutá ešte jedna. Holandská spoločnosť žaluje Slovensko preto, že prvá vláda Roberta Fica zakázala majiteľom zdravotných poisťovní vyplatiť si zisk. V arbitráži už dal tribunál spoločnosti Achmea za pravdu a Slovensko malo zaplatiť dvadsaťpäť miliónov eur. Štát sa však obrátil na nemecké súdy s tým, že rozhodnutie nie je platné, lebo arbitrážny súd nemôže o tejto veci rozhodovať.

Rosička a rosa kultúry i kultúrnosti

Drahoslav MACHALA

Aj vy máte dakedy pocit, že napriek tomu, že sa usilujete, že sa namáhate, že sa plne nasadujete, že vám skrátka nedarí? Márnosť nad márnosť a všetko je márnosť... Bývajú také dni, lenže ako to napísal veľký Ernest Hemingway vo svojej novele Starac a more, za ktorú dostal Nobelovu cenu za literatúru: „Človek nebol stvorený pre porážku. Človeka možno poraziť, ale nikdy nie zničiť.“ A čosi podobné dávno pred nim vyslovil aj Titus Livius výrokom: „Veritas premitur, non oprimitur – Pravdu možno potláčať, ale nie zničiť.“ To, ako s nami zaobchádzajú slovenské médiá, je hanebné. Lenže všetky manipulácie trvajú aj pôsobia len do času. Je zvláštne, ako sa chlácholia páni z Bruselu výsledkami eurovoľieb, keď vo Francúzsku vyhralo protestné hnutie, ktoré si za cieľ svojho usilovania zvolilo krédo: „Viac Francúzska, menej Bruselu!“ Myslí si, že už každému mysliacemu človeku prekáža byrokraticizmus Bruselu, a najmä jeho nafúkanosť, neschopnosť priblížiť sa k pohľadom Európanov, ale skôr ochota vydávať nezmyselné pokyny a kvóty či pred-

pisy na zakrivenia uhoriek. Všetci, ktorí sme túžili po európanstve, videli sme nádej najmä v posolstve a sile európskej kultúry, v tom, že sa bude podporovať predovšetkým národná kultúra. A my vidíme, ako sa jej vplyv pri poslanie systematicky ničí, ako sa nepodporuje pôvodná slovenská umelecká tvorba, literatúra, ako sa pred voľbami slubuje, ako budeme pomáhať knižniciam, a po voľbách sa vráti-

O ČOM JE REČ

me znova a znova k jedinej podpore slovenských komediántov, teda divadla ako jediného reprodukčného umenia, ktoré je v podpore od tzv. nežnej revolúcie stále na výslni. Dobrý manažér kultúry by mal vidieť, aké je dôležité podporovať najmä miestnu kultúru, to žriedlo skutočného pohybu, ktoré stojí na nadšení a iniciatíve niektorých regionálnych osobností.

Chcem splniť povinnosť, ktorú pociťujem voči Detskej dychovej hudbe Rosička z Bánova, z dedinky blízko Šurian, ktorá sa pod vedením dirigenta a kapelníka Jozefa Kozára prezentovala na

Slávnosti kráľa Svätopluka v marci 2014 na nádvorí Bratislavského hradu.

Riaditeľka Domu Matice slovenskej vybrala tento kolektív vďaka jeho členstvu v hudobnom odbore, ktorý pracuje pri Dome Matice slovenskej v Šuranoch od minulého roka. Mladí hudobníci vyrástli pod rukami ďalších učiteľov – Ondreja Meliška a Andreja Kozára – a ich starostlivá práca priniesla radostné výsledky. Aj keď bolo počasie na nádvorí Bratislavského hradu premenlivé a striedal sa dažď so slnečnými lúčmi, mladí muzikanti aj tak priniesli do našej slávnosti skutočnú radosť a veľkú nádej, že matičné hnutie je schopné vyprodukovať takéto nádherné umenie. Známe aj menej známe skladby vyvolali potlesk aj záujem matičiarov, ktorí prišli z Nitry a z okolia Bratislavy. Učinkovanie Rosičky bolo vyvrcholením koncertovania tejto detskej dychovky a zároveň výbornou prípravou na nahrávku prvého detského CD nosiča. Želám Rosičke veľa, veľa úspechov, aby tak potešili slovenské duše ako na nádvorí Bratislavského hradu. Mys-

lím si, tu by sme sa mali pristiaviť a dobre si spýtať svedomie, dakedy si budeme myslieť, že pestovanie kultúry bude závislé od jednotlivcov, od ich nadšenia, od toho, že budú večne zháňať peniaze a sponzorov, aby mohli deti hrať na nástrojoch, aby sa mohli stretávať, spoločne cvičiť, a potom aby zase daktó zohnal peniaze na autobus, aby sa mohli odviezť do vzdialeného mesta, kde svoje umenie budú chcieť ukázať... Máme alebo vlastne nemáme koncepciu miestnej kultúry a máme alebo nemáme v našom mladom štáte vôbec nejakú koncepciu podpory národnej kultúry. Máme dvadsaťjeden rokov svoj vlastný nezávislý štát, ale doteraz sa nijakej vláde nepodarilo predložiť do slovenského parlamentu na diskusiu problém slovenskej kultúry. Všetko je dôležité – ekonomika, rozpočet, strojárstvo, dane, ale nikto necíti, ako zaostáva duchovné rozpoloženie národa, ako sa vedome a cieľavedome nepečuje duchovná kultúra? Verím, že sa predsa len dožijem toho dňa, keď sa v slovenskom parlamente otvorí diskusia na tému: slovenská kultúra. A vzdelaní aj rozhladení ľudia budú diskutovať o tom, ako pomôcť veľkej kultúre a vzniku špičkového slovenského umenia a ako podporiť aj malú regionálnu slovenskú kultúru, aby mohla nielen prežiť, ale najmä kvitnú a žiť.

Parlament čaká zrážka medzi záujmami USA a potrebami Európy

Ochrániť národnú kultúrnu tradíciu

Dušan D. KERNÝ

Slovensko sa poľahky premenilo v titulkoch zahraničných médií z čiernej diery na čiernu ovcu pre nízku volebnú účasť vo voľbách do Európskeho parlamentu. Lenže rozhodujúci boj sa začína až teraz. Pripravovaná dohoda Európska únia – USA volá po nevyhnutnosti ochrany európskej národnej kultúrnej tradície. Európska kultúrna tradícia – a v rámci nej aj slovenská – sa ocitá v ohrození.

Najmä kresťanskodemokraticí politici sa dožadujú nevyhnutnosti chrániť kultúrne hodnoty, pretože v pripravovanej zmluve ide o zrážku dvoch rozdielnych spoločenských modelov. Napríklad v Nemeckej akadémii umenia sa preto konalo podujatie Bráňme kultúru, pretože mnohé umelecké zväzy a mocný zväz nemeckých kníhkupcov sa obávajú premeny kultúry na tovar podľa amerického strihu. Podľa nich dohoda, ktorú od vlašajška pripravuje Európska komisia (EK), sa rodí v neuveriteľnej atmosfére netransparentnosti – teda v tajnosti. Ak sa to nezastaví a v oblasti kultúry sa prijme výlučný trhový model, kultúra bude ponímaná iba ako tovar a v niektorých oblastiach to bude slúžiť monopolnému postaveniu amerických spoločností. Bude to mať zničujúce následky na európsku kultúru, rozmanitosť kultúry a jej rôznorodosť a doterajšiu úroveň v Európe.

■ ROZDIELNE MODELY

„Bude to mať zničujúce následky, rôznorodosť bude vystavená nemilosrdnému zničeni a starostiam spôsobuje najmä to, že toto je prvoradý záujem z americkej strany,“ konštatoval vrcholný predsta-

vitel nemeckých kníhkupcov Alexander Skipis. Nemecká kresťanskodemokratická štátna tajomníčka pre kultúru konštatovala, že pri príprave zmluvy stoja proti sebe dva úplne rozdielne spoločenské modely. Kým v Európe, konkrétne v Nemecku, hrá veľkú úlohu kultúra pamäti, a najmä slobodnej umeleckej tvorby a vôbec slobody v oblasti kultúry a vedy a tiež dôležitosť štátnej podpory v tejto oblasti – zabezpečenie financovania slobodnej tvorby, vedy a výskumu štátom, pokiaľ sa to len dá – v USA sa to riadi prostredníctvom odpisov daní, a tým podporou najmä súkromnými osobami. Pre Európu je to však úplne iné ponímanie kultúry. Preto pri rokovaní o dohode EÚ – USA musí byť zohľadnená aj ochrana, nemôže byť vystavená liberalizácii Konvencia UNESCO o ochrane kultúrnej rôznorodosti, ku ktorej USA nepristúpili. Ide aj o iné oblasti, napríklad o verejnoprávne médiá, film, ochranu mládeže, a samozrejme oblasť knižnej produkcie, kde sa v Európe zabezpečuje rôznorodosť, kým v USA dominuje bestsellerizmus. Ak by sa tieto oblasti riadili výlučne trhovými princípmi, znamenalo by to

pre niektoré oblasti dnešnej európskej kultúrnej praxe koniec.

■ HROZBA SPOTREBITEĽOM

Dohoda EÚ – USA je vystavená trvalej kritike pre nedostatočnú transparentnosť, teda prípravy textu prakticky v tajnosti, pritom odchádzajúci predseda EK J. M. Barroso je ultraliberálny politik, a teda nie je vonkoncom zárukou nápravy. Negarantuje, že sa text začne pripravovať inak, a keď to nestihol doteraz, už sa asi nepričiní, aby verejnosť vedela o koncipovaní textu viac. Zmluva má povedať, že vyhovie veľkým podnikom a monopolom, a nie spotrebiteľom. Naopak, urobí ho ešte väčšmi bezbranným a menej právnym. Týka sa to napríklad aj obáv, že otvorí bezbariérový dovoz potravín z USA, kde sú povolené geneticky upravované zložky na rozdiel od EÚ, ktorá sa geneticky upravovaným potravinám bráni. Nejde len o spotrebiteľa – geneticky upravované osivo napríklad spoločnosti Monsanto je súčasťou amerického úsilia o monopolnú celosvetovú potravinovú dominanciu. Inými slovami o svetové panstvo v oblasti potravinovej bezpečnosti, potravinovú supervelmoc v genetickom osive.

Politická šachovnica má tiež pešiakov, strelcov a silné figúry

Spojenectvo nezamieňať za vazalstvo

Augustín Marián HÚSKA – Foto: archív SNN

Na nedávnej bratislavskej schôdzke Vyšehradskej štvorky sa sformulovalo stanovisko k takzvaným sankciám voči Rusku za jeho správanie sa v rusko-ukrajinskom konflikte. Keďže v pozadí je konflikt veľmocenských záujmov, radno si pripomenúť niekoľko pravidiel v obhajovaní veľmocenských záujmov z praxe.

Po antikatastrofickej skončení studenej vojny došlo v strednej Európe k dočasnému vytvoreniu veľmocenského vákuu. Jedna konkurujúca veľmoc (Sovietsky zväz) vyprázdnila stredo-európsky priestor za prísľub, že sa Severoatlantický pakt nebude usilovať rozširovať svoj hegemoniálny vplyv na Východ. Bola rozpustená Varšavská zmluva i RVHP a sovietske vojská opustili stredo-európske základne. Za skutočnosť, že sa „hlavy dvoch blokov“ – Bush senior a Gorbacov – na Malte dohodli na zamatovaní ukončení studenej vojny, si zaslúžili vďaka ľudstvu, lebo pri-

najmenšom oddialili jadrový holokaust a armagedon sveta.

■ HISTORICKÝ PRECEDENS

Bol to prvý antikatastrofickej precedens na rozhraní medzi koncom novoveku a začiatkom postnovoveku. Bohužiaľ štvrtstoročie po skončení studenej vojny sa veľmoci nezmohli už na nič podobné. V kolektívnej pamäti ľudstva je zakotvený model správania sa (ešte z čias paleolitu), že najsilnejší v svojom „operačnom priestore“ si vytvára „náravné pásmo“ zahrnujúce operačné priestory menších a slabších, ktorým silovo i inak vnucuje svo-

je privilegované postavenie. Menší a slabší sa voľky-nevoľky musia voľajako „spojenecky“ aranzovať s hegemonom. Musíme si priznať, že nemôžeme zmeniť silové pole veľmocí, že sa musíme naučiť aj prikyvovať, aj lavírovať. Ani Merkelová, ani Holland nedokázali absentovať v sponzorovaní farebných revolúcií a Majdanu, ale vzoprel sa embargo ruských surovín. Zreteľne povedali, že riešenie zahraničného obchodu nie je v kompetencii ani generálnych, ani spravodajských štábov. Holland jednoducho povedal, že výstavbu lodí pre Rusko nepreruší. Treba kvitovať Ficov postup vo V4

Znalci poukazujú aj na fakt, že pôvodná asociačná dohoda EÚ – Ukrajina o zóne voľného obchodu bola oveľa širšie koncipovaná ako všetky doterajšie asociačné dohody najmä preto, aby už vyhovovala budúcej dohode bezbariérového obchodu EÚ – USA, a tým spôsobila zásadný obrat v Ukrajine, teda voľný prístup ukrajinských tovarov nielen na trhy EÚ, ale aj USA. Toto všetko sa dialo za asistencie Európskej komisie vedenej J. M. Barrosom a kritika o netransparentnosti postupu EK sa ozýva naozaj zo všetkých strán.

Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo – Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), o ktorom sa už za uzavretými dverami rokuje rok (od júla 2013), sa teda týka širokej oblasti, zásadne mení situáciu, má posilniť európsky export a zase otvorí cestu pre americké investície v Európe. Pripravuje sa v atmosfére ostrej krízy s Ruskom, ekonomického ťaženia proti Rusku. Má to priniesť rast ekonomiky a zamestnanosť v rozsahu okolo stodvadsať miliárd eur.

■ KOMU ZISK?

Ľudovci v Európskom parlamente sú v princípe za, jednoznačnú podporu vyjadril aj europoslanec SDKÚ-DS I. Štefanec, konzervatívni kresťansko-sociálni demokrati (napr. v Nemecku CSU) však požadujú transparentnosť a rokovania na úrovni rovný s rovným (teda asi také nie sú), dožadujú sa ich prehľadnosti. Sociálni demokrati lavírujú, tvrdia, že to chcú využiť na presadenie lepších zásad. Zelení požadujú zrušenie doterajších rokovaní a začiatok úplne odznova na iných zásadách. Lavica je proti, lebo ak sa zmluva prijme, bude slúžiť veľkým bankám a koncernom, a nie radovému spotrebiteľovi.

keď ubezpečil Alianciu, že SR je solidárnym spojencom, ale že odmieta zvyšovanie kvóty pre armádu a zbrojenie v štátnom rozpočte, lebo za daných okolností na to nemáme.

■ NEBUĐME LOKAJI

História susedstva vo V4 nebola pre Slovensko najlepšia a solidárna, ale bolo správne, že predstavitelia „štvoriky“ vyriekli teraz slová o západnom pokrytectve, keď nás vyzývajú k blokačným sankciám v zahraničnom obchode voči Rusku. Všetci máme v dobrej pamäti, že keď vlády strednej Európy zmenili svoju orientáciu na západné trhy, tak západné trhy bleskovo obsadili naše dodávateľské pozície v Rusku. Bolo dobré, že tento postoj zaujala aj slovenská vláda, aj väčšina slovenskej opozície. Preto treba jasne povedať, že nemôžeme zmeniť silové pole veľmocenských záujmov a sme skrze reálny pomer síl vazalmi situácie, ale nemusieme a nesmieme byť lokajmi. Nikto nás nezabaví povinnosti obhajovať svoje existenčné záujmy. Tentoraz sa teda vlády V4 naozaj pochlapili.

■ SOLIDÁRNI PARTNERI

Sme osudovo Európania, sme osudovo členmi kresťanskej Európy, chceme byť solidárnymi partnermi, ale nesmieme byť iba prikyvujúcimi štatistami. Svet sa musí konsolidovať, aby nezanikol v jadrovom ošiali. Približovanie raketových základní jednej jadrovej veľmoci k hraniciam druhej jadrovej veľmoci nie je múdrou prefikanosťou, ale stratou zmyslu pre mieru. Aj Bruselu musíme povedať, že viac dôverujeme konfederalizmu než federalizmu. Veríme, že i v samotných USA sú korene kresťanského mravného humanizmu a pacifizmu ešte intaktné a mobilizovateľné a že aj tam nájdeme spojencov pre mierovú existenciu.

POZNÁMKA

Obrat zblížovaním

„Potrebujeme novú východnú politiku v Európe, aby sme si Rusko spoľahlivo zaviazali. Kto by sa mal cítiť povolaným ako sociálni demokrati? Podmienkou každej novej východnej politiky musí byť jasné definovanie hraníc EÚ a NATO a okamžité ukončenie rozširovania NATO?“ tvrdí sa v redakčnom článku nemeckého týždenníka Stern.

Nemecká SPD kedysi mala východnú politiku. To bol jej najlepší čas. Kancelár Willy Brandt začal v roku 1969 prekonávať studenú vojnu a konfrontáciu v Európe svojou politikou „obratu zblížovaním“. O dva roky neskôr získal za túto myšlienku Nobelovu cenu mieru. Teraz je východná politika opäť túžobným pojmom. Pretože EÚ nemá nijakú, a pritom ju súrne potrebuje. Až doteraz EÚ sledovala iba svoj naivný, bezhraničný a strategicky nenaplnený rozširovací pud. Ukrajine bola nanútená voľba medzi EÚ a Ruskom. To ju roztrhlo, rozhnevalo Rusov a Američanov priviedlo späť do Európy. Teraz je potrebné dohodnúť sa s USA, NATO (ktoré sa ťahá na východ) a so susednými východnými krajinami (ktorých rusofóbia je historickou traumou).

Nemecko má čo povedať aj ku kríze na Kryme. Kancelárka Angela Merkelová mala konflikt pod kontrolou svojim pragmatickým a neobyčajne účinným spôsobom – zamedzila vyhroteniu situácie a držala otvorené rokovacie kanály s Moskvou. Minister zahraničných vecí Frank-Walter Steinmeier spravil jeden krok ďalej, keď oznámil, že by nechcel východných susedov nútiť do rozhodnutí buď – alebo. Chce uvažovať o vhodných a kreatívnych riešeniach pre každú jednotlivú krajinu.

Veľký návrh novej východnej politiky sa ešte vzdialil. Museli by byť vypracované idey pre pripútanie Ruska, nie akési izolácie, ktorá by znamenala trvalé rozštiepenie kontinentu na ruskej západnej hranici. NATO už pracuje na plánoch kooperácie s Arménskom, Azerbajdžanom a Moldavskou republikou. Predpokladom každej novej východnej politiky musí byť jasné definovanie hraníc EÚ a NATO. To znamená okamžité ukončenie rozširovania NATO a EÚ. Konsolidácia si vyžaduje prednosť pred expandovaním.

Keď už nemajú byť nijaké rozhodovania buď – alebo, tak to musí platiť aj pre EÚ. Teda plánovaná dohoda s USA o voľnom obchode sa bude kombinovať s ruskou ideou zóny voľného obchodu od Lisabonu po Vladivostok. Spojiť sa s USA znamená neodstrkovať Rusko. Predsa Nemecko má pre novú politiku voči Rusku už štyroch významných predstaviteľov z minulosti: Helmuta Schmidta, Gerharda Schrödera, Helmuta Kohla a spomínaného Willyho Brandta.

(II)

NÁZOR

Neuveriteľné! Slováci si platia za svoje hanobenie vo verejnoprávnej RTV. A najnovšie už hanobenie dvojnásobné. Vedeniu televízie nestačila jedna kontroverzná diskusná relácia Pod lampou, ktorá vygumovala Slovákov a Slovensko zo zemského povrchu, a tak pristúpila k novému podobnému projektu s názvom Večera s HVRN.

Zhavránený svet

Jej dve prvé relácie boli skôr znôžkou slov bez logiky obsahu, ale tretia sa moderátorovi, údajne ľavicovému novinárovi Michalovi Havranovi, skutocne „vydarila“. Ak sa pokladá za ľavicového, tak iba v intenciách prekonaného komunistického internacionalizmu. Hovorilo sa o mýtoch a identite národa. Mottom bolo, že ak sa Slovák nevcíti do osoby Róma, Maďara, Žida a tak ďalej, nepochopí „čaro svojej identity“. Zato sa Michal Havran „vcítil“ do osoby Slováka. V úvodnom filme dal odznieť takým paleontologickým urážkam Slovákov, ako že „slovenskí hokejisti si pri hraní slovenskej hymny odpúvajú“, tuzpení slovenskej ústavy, že by tam malo byť, že „každý Slovák musí denne zjesť dvadsať deka bryndze“, že Tatry sú hanbou Slovenska, že Jánošík bol obyčajný zlodej, nie národný hrdina, že slovenská gramatika a jazykovedný ústav sú obyčajným prežitkom. Nasucho neobišiel ani generál Milan Rastislav Štefánik. Zanechal po sebe iba názov obce Štefanová, inak sa vyvaloval na ostrovoch v zámorí a díval sa na hviezdy. A to „za naše peniaze“. „Čo také veľké pre nás urobil?“ pýta sa protagonista úvodného filmu. Do Andreja Hlinku sa predfilm nepustil, lebo naňho platí zákon, čo je vraj neférové. Ani Michalovi Havranovi sa zákon nepáči, ale mal radosť, že účastníci diskusie, ktorí sa na tomto paškvile rehotali, až stratili hlas, neboli nim nijako pohoršení. A zostali presvedčení, že sa nepohoršili nik na Slovensku.

Základnou otázkou diskusie bolo, čím sa majú Slováci reprezentovať, či sa majú držať svojich mýtov a ako dosiahnuť, aby „multietnicita sa stala ich hlavným identifikačným znakom“. V neposlednom rade aj to, čo majú so svojím štátom robiť. Pokiaľ ide o štát, podľa protagonistov relácie vôbec nevznikol, iba „sa nám prihodil“. Účastníci besedy sa zhodli aj na tom, že „Slovensko nikdy nemalo existovať“. Vraj Slovenská republika vznikla iba tak – „šiki-miki“. Rovno sa pýtali: „Čo je to za ‚zvierat‘, čo tu existuje?“ „Veď ľudia ho nechceli!“ Teda ani nevyhnutnosť existencie štátu Slovákov neexistovala. Vznikol iba na trnc maďarskej menšiny.

Účastníci diskusie sa najviac obávajú sebauvrzdovacej funkcie národných mýtov a mrzela ich slovenská nepoddajnosť a odolnosť. Ale pozor! Tá vraj hraničí s idiotizmom. Zaznela aj poplašná správa, že opäť k nám prídu ruské tanky – „veď v roku 1992 sme ani netušili, čo sa stane 1. januára 1993“. Súdny divák by si myslel, že relácia Pod lampou vyčerpala protislovenské výpady. Ale prišla nová krv – ešte jedovatejšia. A šéf RTV: sa snaží Slovákov presvedčiť, aby platili vyššie koncesie...

Peter JÁNOŠÍK

Básnik Martin VLADIK: „Bolí ma, čo sa po roku 1990 stalo so Slovenskom.“

Obludárium a iné štátne spustlosti

Už neviem, či to bolo na debutovú zbierku básní Túžba, na Sovích ľuďoch či na Vesmírnu orchideu, ale podľa spomienky sudcu básnika, predsedu senátu Najvyššieho súdu SR Martina VLADIKA (1960 Michalovce) uverejnil som ako recenzent (tuším) v Smene na nedelu na jeho vtedajšiu tvorbu dosť kritickú reflexiu. Očividne ho to neodradilo, lebo odvtedy vydal Štyridsať básní (2000), knižku Psie časy (2003), zbierku veršov tak trochu o sebe – Básnik sudca (2005), a potom, zachovávajúc takmer pravidelnú dvojročnú periódu, tajomne i priamočiara Bieleho Daniela (2008) a Čas poznania (2010). V decembri minulého roku rozčeril pokojnú hladinu zväčša čitateľského nezájmu nezvyčajným básnicko-aforisticko-mysliteľským dielkom nazvaným Obludárium, ktoré vydala Matica slovenská s ilustráciami Andreja Mišaneka.

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto a ilustrácie: autor

• Ako a vlastne odkedy sa snúbi tá prisna a presná právnická reč – doslova dikcia, ten tridsaťročný právnik vo vás, ktorý váži každé slovo na tých povestných váhach pani Spravodlivosti, s poetom a jeho slovníkom plným metafor a obrazov?

Po odpoveď treba zájsť k prvopočiatkom toho všetkého. Začalo sa to kedysi na strednej škole ako u každého citlivého mládenca a každej snivej dievčiny očarením tým druhým pohľadom. Na a to treba dať najavo a za vše aj na papier... Verše gymnazistu a neviem čo ešte ma posadili v roku 1979 na pražský rýchlik s cieľom ísť študovať dramaturgiu, filmovú a televíznu scenáristiku na FAMU do Prahy. Nebyť jednej ostravskej rozhlasovej redaktorky, ktorá mi na talentových skúškach dosť dramaticky opisovala, že sa o prijatie uchádza už po dvadsiaty raz, azda by som ju nasledoval. Presvedčal som sa, že ako jediný z východného Slovenska a bez protekcie vlastne nemám šancu. Navyše, ak by som aj bol podal (vtedy) odvolanie proti môjmu neprijatiu, tak by som nemohol ísť na ďalšiu vysokú školu. Taká bola prax. Na prihláške som mal ako druhú školu Právnickú fakultu UPJŠ v Košiciach. No a tam ma vzali. Keďže som smolil veršičky, zbožňoval literatúru, literárnu históriu a iné príbuzné vedy, ešte som kalkuloval, že buď pôjdem na filozofickú, alebo pedagogickú fakultu do Prešova. Právo bolo až ďalšou možnosťou. Zrejme však zavážilo, že môj starý otec z matinej strany, inak poctivý murársky majster, bol aj súdny znalec z odboru stavebníctva. A ten sám skalopevne presvedčený, že budem jurista, dosť podstatne ovplyvňoval moju matku aj rodinu, aby ma poslali na štúdium práva. I stalo sa...

• Zdá sa mi, že som meno Vladik zachytil v rokoch vášho vyrovňovania sa s paragrafmi (1979 – 1983) medzi laureátmi Akademického Prešova. Alebo to bolo v inej literárnej súťaži?

Je to dosť možné, lebo na súťažiach Akademického Prešova som sa zúčastňoval recitáciou aj vlastnou tvorbou. V roku 1980 som bol po prvý raz na súťaži Wolškova Polianka, kde ma zavolať ešte Vojtech Mihálik. Stretnutie s ním a jeho hodnotenie mojich básní ma veľmi povzbudilo. Nuž a odvtedy som posielal svojej verše všelike, ale najmä do Smeny na nedelu, kde mal poradňu pre začínajúcich autorov nebohy Jozef Mistrik. Aj on ma nabádal, aby som sa básneniu venoval ďalej. Jeho rady mladým adeptom literatúry mám vystrihnuté a stále odložené. Prvý pomenoval moje pokusy, že sú básne v próze. No až prišla nežná, potom deväťdesiaty tretí, mal som tridsaťtri, akože Kristove roky, tak som to všetko, čo bolo po súťažiach, novinách a časopisoch zosumarizoval, zozbieral, preosial, vybral to najlepšie a v popradskom vydavateľstve Slza vydal ako debut s názvom Túžba.

• Potom zrejme nastalo obdobie vašej plodnej spolupráce aj priateľstva s básnikom a publicistom Rudolfom Čizmárikom...

Doniesol som mu svoje prvé dve knihy a zrejme vtedy zaznelo, že mám pripravené texty na tretiu. Dosť ho to prekvapilo. Poéziu od sudcu asi nečakal. Vesmírna orchidea však vyšla ešte pod egidou výtvarníka Fera Blažka. Ale jej krstným v bratislavskom Zichyho paláci už bol R. Čizmárik. Po-

tom mi vydával knihy už len on až do svojej predčasnej smrti v roku 2008. Najprv výber z tvorby – Štyridsať básní, ktorý uvádzal Marián Tkáč, terajší predseda Matice slovenskej. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov mi v roku 2008 vydalo ďalší výber z tvorby nazvaný Čas poznania a v Matici slovenskej vlni koncom roka vyšlo Obludárium. Tak toto je celá história mojich doterajších kníh.

• Recenzent o tejto zbierke lapidárnych momentiek a zavše až briskných reflexii napísal, že „lavirujú ako akrobatka na visutom lane medzi básňou a aforizmom a sú nesporným dôkazom autorovho ostrovtipu, pozorovacieho talentu a nie menej i rozprávačského fortiefa“. Ako by ste charakterizovali svoju poslednú knihu, o čom Obludárium je?

Je prvopočiatok môjho literárneho účtovania s našou súčasnosťou. Pohla ma k nej naša súčasnosť, naša bezmocnosť voči politike, politikom a tým, ktorí rozkradli a rozkrádajú tento štát od roku 1990 až doteraz.

• A to o bezmocnosti hovorí sudca, predstaviteľ najvyššej súdnej inštalácie?

Áno, to hovorí sudca, lenže ja to deklarujem z hľadiska politologického. Ako sudca môžem rozhodovať o veciach, ktoré dostanem na stôl, ale nemôžem sa angažovať politicky – v teréne, mám zakázané podnikáť, mám zakázané byť v politickej strane. Chvalabohu, ani som v živote v nijakej nebol a nie som. Takže, myslím si, že s licenciou básnika mám právo poukazovať na negatíva v našej spoločnosti.

• Túto subtilnú knižočku možno prečítať za dvadsať minút, ale rozmyšľať o nej možno, obrazne povedané, celý život? Ukazu-

jete spustnutosti a zvrhlosti spoločnosti, ktoré zasahujú takmer všetkých v nej, a kladiete otázky, na ktoré si musí odpovedať každý sám...

Áno, sú to obludnosti – obludáriá tohto štátu a politiky od roku 1990. Odvtedy až doteraz ich napáchali politici, ktorí stáli na jeho čele, zasadali v parlamente. Zasahujú takmer všetkých, okrem tých, čo ich spôsobili. Chceme, aby si ľudia urobili vlastný názor. Som veľmi smutný z toho, že naši spisovatelia, básnici, prozaičci (a možno aj výtvarníci) idú do seba a ako keby rezignovali na súčasnosť a nereflektovali ju. Nie náhodou je mottom zbierky myšlienka francúzskeho diplomata – poetu Saint-John Perseho: „... a básnikovi postačí, aby sa stal zlým svedomím svojej doby.“ Držím sa jej azda aj preto, že tú Nobelovu cenu za literatúru mu udelili v roku, keď som sa narodil, ale najmä pre silu posolstva v uvedenom citáte i v celom jeho evokatívno-imaginatívnom diele.

• A nemôžu vám tieto „posolstvá“ k politikom uškodiť?

Prečo by mi mali uškodiť? Veď v demokratickej spoločnosti má každý právo na svoj názor.

• Viackrát ste sa aj počas nášho rozhovoru veľmi sympaticky pronárodné vyjadrili. Vlastenectvo nie je pre vás pojem neznámy, dokonca pôsobíte v maťičných štruktúrach. Aký je váš vzťah k našej národnej inštitúcii a ako hľadíte na jej úlohu v spoločnosti?

Neviem si predstaviť, že ja, vy alebo všetci naokolo, keď sme sa tu narodili, žijeme tu, dýchame vzduch v tejto nádhornej krajine pomenovanej Slovensko – aby človek k nej nemal vzťah, nemal rád svoju vlasť!

• A vy nevidíte zástupy tých, čo majú celkom iné čítanie a postoje?

Ziaľbohu, vidím tých ľudí a mám ich aj vo vlastnej rodine. Usilujem sa ich presvedčať, ale je to ťažké. Máme totiž v povahe, poniektorí až kdesi v génoch, že to cudzie je lepšie. Vždy akosi lepšie a pozitívnejšie hľadíme na to, čo je inde, za plotom, za hranicou ako na to, čo máme doma. Ja to nechápem...

• Ako ste sa dostali do kontaktu s karikaturistom Andrejom Mišanekom – ten je v permanentnej opozícii, v trvalej umeleckej rezistencii voči tomu, čo sa okolo nás deje. A naša prítomnosť mu stále prilieva čierneho tušu pod praniejúce pero...

Povedal som vedúcemu redaktorovi aj riaditeľovi Vydavateľstva MS, že im text zverujem a rovnako že nechávam na nich aj knižnú úpravu, výber ilustrátora a všetko ďalšie. Bol som milo – zdôrazňujem trikrát – veľmi milo prekvapený, aké ilustrácie, aj pokiaľ ide o obálku, editor vybral a zabezpečil prostredníctvom tohto karikaturistu. A ešte zhodou okolností Popradčana, čo som ako obyvateľ Spišskej Soboty nevedel a doteraz som jeho tvorbu veľmi nepoznal...

• Takže šikovná edičná dramaturgia?

Vynachádzavá a najmä nepredvídava, lebo som o tomto zámere nevedel. Prvý raz sme sa totiž s výtvarníkom Andrejom Mišanekom stretli až na satirickom nedeľnom popoludní knihy 13. apríla 2014 na uvedení tejto knihy v priestoroch Art-Klubu Tatranskej galérie, kde organizátori v spolupráci s MO MS inštalovali aj výstavu jeho karikatúr pod názvom Andrej Mišanek Známy-neznámy a premietli dokumentárny film Matúša Ondruška Andrej Mišanek – človek na okraji spoločnosti. Pokiaľ ide o vzhľad knihy, som veľmi spokojný a veľmi šťastný, že to vyšlo. Všetko v nej súznie – text s výtvarným a grafickým dotvorením.

• A na čo ostríte spisovateľské pero vy?

Možno sa opakujem, ale doslova ma bolí, čo sa stalo v uplynulom štvrtstoročí so Slovenskom. Rozkradol sa tu duchovný i skutočný poklad tohto národa. Azda aj národný... Zisťne sa siahna na materiálne i prírodné bohatstvo tohto územia. Kdesi som čítal v ekonomickom rozbere či inej štatistickej analýze, že sa do zahraničia, ale aj do rúk našich privatizérov, úzkej skupinky finančných a iných žralokov či nenažrancov, prelial majetok v hodnote osem biliónov slovenských korún (!) A teraz nie sú peniaze na nič. Vidím, aké dôchodky majú moji rodičia... Nie sú prostriedky na zdravotníctvo, školstvo, vedu, kultúru aj na justíciu... A najviac ma bolí, keďže pôsobím práve v tejto oblasti, že politici svoju zodpovednosť – a to všetky vlády, čo tu doteraz boli – hádzu na justíciu a súdnu moc. Dehonestujú našu prácu, znevazujú sudcov – a to ma trápi. Neviem, čo s tým? Jasné, že aj medzi sudcami sú doslova hyeny, ale paušalizovať, znevazovať celý rezort, to je alibistické, krátkozraké a podpäsové, najmä ak – povieť rovno – zákonodarná a výkonná moc držia pod krkom súdnu. A to je celé!

• Obludnosti, spustnutosti a zvrhlosti zrejme ešte pribudne. Ako na ne, ako na nich – lopatou, knižkou?

Nejde mi o množstvo vydaných kníh. Po úspechu Obludária však pripravujem básnickú zbierku, zas možno politickú satiru nazvanú Neslobodná sloboda s predsavzatím postihnúť zvrátenosti korintníckej privatizácie alebo históriu okradnutia tohto štátu – jeho tunelizáciu.

Keď hľadím na tie kopy spisov na vašom stole a po celej kancelárii predsedu senátu Najvyššieho súdu SR, máte teda z čoho čerpať... Ďakujem za čas, ktorý ste mi venovali.

Bývalých prezidentov môžeme mať u nás onedlho peknú hárku

Postarajme sa o nich dôstojne a ústavne

Milan S. ĐURICA – Karikatúra: Andrej MIŠANEK; Foto: (se)

O niekoľko týždňov aj naša republika bude mať troch bývalých prezidentov. Je to celkom normálny zjav v demokratických štátoch, kde hlavou štátu nie je dedičný nástupca ako v klasických monarchiách, ale občan zvolený podľa ústavných predpisov či už legálnymi zástupcami obyvateľov, teda parlamentom, alebo priamou všeobecnou voľbou. Pretože autori Ústavy Slovenskej republiky ustanovili pomerne krátke funkčné obdobie hlavy štátu – vo väčšine štátov sa totiž volí prezident na šesť aj sedem rokov – tých bývalých prezidentov budeme môcť mať časom aj peknú hárku.

Je všeobecne známe, že už prvý bývalý prezident sa verejne sťažoval na neadekvátnu pozíciu, v akej sa našiel po vypršaní jeho volebného obdobia. Ak sa vžijeme do pozície takého človeka, musíme chápať, že nie je psychologicky ľahké vyrovnať sa so situáciou, v ktorej sa nájde prvý občan štátu na druhý deň po opustení kniežacieho paláca, špičkovej súkromnej rezidencie, celého mohutného aparátu svojej kancelárie, okruhu svojich poradcov, vojenskej čestnej i osobnej stráže atď., atď. Je prirodzené, že sa porovnáva s kráľovskými kolegami, ktorí takýto problém vôbec nemajú, alebo aspoň s prezidentmi, ktorých pokladal za svojich kolegov, ale ktorým ich predošlé i následné osobné bohatstvo a niekedy aj zákony ich štátu zaisťujú miesto a životný štýl medzi špičkou spoločnosti. Päť rokov je dostatočný čas, aby si človek na to všetko zvykol a pokladal to za svoj životný štýl.

■ ROVNOSŤ OBČANOV

Najzákladnejším zákonom v systéme demokratického spoločenstva je však zásada o rovnosti všetkých občanov a o tom, že podstatným zmyslom všetkých verejných funkcií v štáte je služba občanom. Z toho vyplýva, že finančné a spoločenské hodnotenie funkcií je primerané službe, ktorú do nich zvoleným občanom zákon ustanovuje, ale nie je viazané na fyzickú osobu, ale na výkon tej funkcie. Preto aj po skončení volebného obdobia sa prezidenti štátov vracajú do svojho pôvodného či predošlého zamestnania alebo – ak dosiahli taký vek – do náležitého dôchodku. Poznám osobne viacerých bývalých prezidentov európskych štátov, v ktorých som žil a pôsobil. Všetci žili v dôstojných, ale veľmi odlišných ekonomických podmienkach.

Je dobré obozreť sa, ako žijú bývalí prezidenti, ale porovnávať sa s inými štátmi je vždy aj trochu riskantné. Veď najmä v týchto nedávnych časoch celý rad bývalých prezidentov skončil v trestných procesoch alebo ešte horšie. Prezidenta Chile generála Pinocheta obžalovali zo sedemdesiatich piatich zločinov, počnúc pučom, ktorým sa dostal k moci. Juhoslovanský exprezident Milošević sa dostal pred Medzinárodný trestný súd v Haagu. Bývalý prezident Peru Fujimori, zosadený v roku 2000, iba útekem do svojej pôvodnej vlasti v Japonsku sa vyhýbajúc ťažkým obžalobám a súdnym následkom. V roku 1989 bol uväznený bývalý prezident Panamy Noriega, ktorého v roku 1992 odsúdili na štyridsať rokov väzenia, čo mu neskôr znížili na tridsať rokov. Prezident Filipín Estrada, ktorý bol zvolený v roku 1998 a odstúpil v roku 2001, riskoval hrdelný rozsudok. Podobne riskoval najvyšší trest takisto v roku 1988 zvolený indonézsky prezident Suharto, ale pre zlý zdravotný stav podľa tamojších zákonov nemohol byť súdený. V roku 2001 uväznil úradujúceho prezidenta Argentíny Carla Saula Menema, ktorý bol aj exprezidentom, lebo zastával tento úrad už aj v rokoch 1989 – 1999. Zadržali ho priamo v súdnej budove, kde vypovedal ako svedok. Ešte dosť čerstvý je prípad v Litve, kde obžalovali a riadnym procesom zosadili prezidenta Rolandas Paksasa. A mohli by sme pokračovať, lebo podobných prípadov iba v dejinách posledných niekoľko desaťročí je ešte pek-

ný počet. To iba dokazuje, že ani postavenie prvého občana štátu neposkytuje absolútnu garanciu, že každá za hlavu štátu zvolená osoba aj svedomito rešpektuje platné zákony toho štátu.

■ DOŽIVOTNÝ SENÁTOR

Vráťme sa však k nadhodenej, u nás aktuálnej otázke. Myslím si, že jedným z najprimeranejších riešení postavenia bývalého prezidenta republiky má Taliansko. Ústava Talianskej republiky v kapitole o parlamente – ktorý sa skladá z poslaneckej snemovne a zo senátu, ktorý je volený na základe regionálnej štruktúry štátu a predstavuje jeho vyššiu, elitnú časť –, článkom 59 ustanovuje: „Kto bol prezidentom republiky, ústavným právom je doživotným senátorom, ak sa toho práva nezriekne.“

Ide teda o nadpočetné členstvo hornej komory parlamentu, ktoré prezidentovi patrí hneď po uplynutí jeho volebného obdobia bez akéhokoľvek iného právneho aktu. Tým sú vyriešené prakticky všetky vyššie spomenuté problémy. Bývalý prezident má i naďalej možnosť zúčastňovať sa na politickom dianí v štáte, má zaručené finančné zabezpečenie na vysokej úrovni zákonodarcu, nie je viazaný na nijakú disciplínu politickej strany, ani ohľadmi na jednotlivé vlády a na najrozličnejšie lobistické skupiny, lebo jeho mandát zo zákona je mu zabezpečený až do smrti.

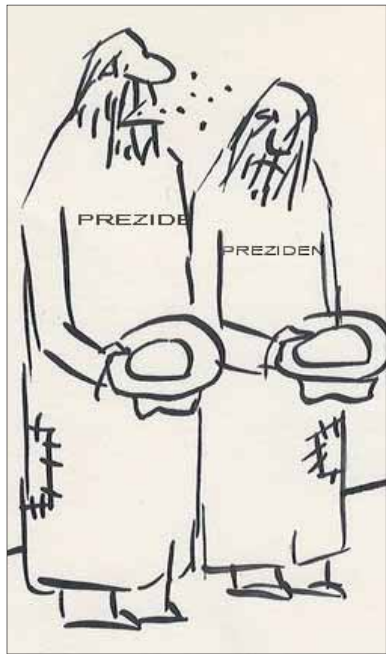
Aj finančné náklady na legislatívny aparát majú Taliani oveľa úspornejšie ako naša republika. Počet poslancov nie je ustálený absolútnym číslom, ale ústavným článkom, podľa ktorého na každých osemdesiatich občanov sa volí jeden poslanec a na každých dvestotíc jeden senátor. To by u nás pri adoptovaní dvoch zákonodarných komôr znamenalo šesťdesiatšesť poslancov a dvadsaťsedem senátorov, v prípade jednej komory by tomu zodpovedalo deväťdesiatštyri poslancov. Ustanovením bývalých prezidentov republiky za nadpočetných doživotných poslancov by sa počet členov NR SR pohyboval medzi deväťdesiatimi štyrmi až deväťdesiatimi deviatimi osobami. Taliansky prezident môže navyše vymenovať za doživotných senátorov najviac päť osobností, ktoré si získali mimoriadne zásluhy na sociálnom, vedeckom, umeleckom a literárnom poli, takže počet zvolených

senátorov sa môže zvýšiť ešte o päť osôb.

■ POSLANECKÁ NADÚRODA

Ak šiestej hospodárskej veľmoci na svete takéto politické zastúpenie vystačuje, mohli by sme si aj my Slováci položiť otázku: Je naozaj nutné alebo aspoň potrebné, aby sme na necelých päť a pol milióna občanov vydržovali o viac než jednu tretinu väčší zbor zákonodarcov? Väčšina moderných základných zákonov nedefinuje presný počet členov parlamentu, ale to ponecháva na volebný zákon, ktorý je ľahšie novelizovať podľa potreby.

V štáte, ktorý nemá dost' prostriedkov na základné školstvo, na vyššie a vysoké vzdelávanie občanov, na národnú kultúru, na najzákladnejšiu zdravotnú starostlivosť, na spravodlivé vrátenie z daní zadržaných peňazí občanom, ktorí celý život pracovali, aby si zaistili dôstojnú starobu, na stavbu základných infraštruktúr, ktoré podmieňujú investície a mohli by znížiť extrémne nezamestnanosť a biedu mnohých občanov, aj podobné príklady starších, konsolidovaných a skúsenejších, pritom aj bohatších štátov by mali byť predmetom úvahy a prípadného nasledovania. Keď sme už toľko ráz – v protive s tradíciou všetkých ostatných štátov – zasahovali do textu ešte čerstvej ústavy a zdá sa, že teraz sa opäť chystá podobný zásah, bolo by naozaj múdre zodpovedne a realisticky ústavne upraviť aj tieto dve otázky.

FEJTÓN

Slovensko sa 24. mája tohto roku zapísalo do celoeurópskych štatistik najnižšou účasťou vo voľbách do Európskeho parlamentu – 13,5 percenta je všeobecne považované za fiasko. Iba niektorí to vidia neutrálne, ďalší zase tvrdia, že percentá sú iba svedectvom problémov, ktoré treba riešiť ináč ako iba prvoplánovým naháňaním voličov k urnám. No pre tých, ktorí takéto nízke číslo vidia ako tragédiu, máme niekoľko návrhov, ako to riešiť.

Ako obísť volebný trapas

Lán LITECKÝ ŠVEDA – Foto: (mrs)

Keď sa zamyslíte nad tým, že pomerne veľké percento voličov tvoria najbližší príbuzní kandidátov, vrátane mileniiek, potom ich susedia a dosť často sa dajú obmäkčiť aj kolegovia z práce, hneď je jasné, že zvyšovanie počtu voličov sa dá pomerne ľahko dosiahnuť zvyšovaním počtu strán a poslancov. Takže keď tu máme Právo a spravodlivosť a Národ a spravodlivosť, prečo tu nie je aj Sloboda a spravodlivosť, Demokracia a spravodlivosť, Ľud a spravodlivosť, prípadne aj Európa a spravodlivosť? A komu nebudú stačiť úzke európske obzory, môže si založiť aj Svet a spravodlivosť.

Pomerne pozitívne sa k tejto téme postavil Ján Šlota, ktorý dlho mohol zariadovať znižovanie počtu hlasov pre SNS priamo z jej čela. Keď ho odtiaľ vyhodili, chvíľu bol v pomykove, no rýchlo pochopil, že to isté dosiahne aj rozmnožením SNS. Ale – pýtame sa – kde je ten povestný slotovský rozmach? Jediná Kresťanská SNS sa nám zdá dosť málo. Tu vidíme široký priestor pre ďalšie nové strany, ktoré by trochu preduchovnili našu politickú scénu, napríklad taká Katolícka SNS, Evanjelická SNS, Gréckokatolícka SNS, Pravoslávna SNS a od veci by určite nebola ani SNS cirkvi Československej husitskej.

Veľký priestor na rast vidím aj pre používanie názvu „ľudová strana“. Aj tu boli vlastenci trochu sklamaní výsledkom eurovoľieb. No ruku na srdce: To Slovensko sa už tak vzdialilo odkazu Andreja Hlinku, že s názvom „ľudová strana“ kandidovali iba tri strany? Nie je to málo? Veď keby ešte nejaké zo tri-štyri pribu-

li, to už by vlastenecký tábor konečne mal poriadny výber a volilo by sa jedna radosť. A ohurujúci volebný triumf by určite na seba nenechal dlho čakať. Jedine v používaní slova demokracia môžeme byť ako-tak spokojní, keď vo svojom názve ho má deväť kandidujúcich strán. No skromne si myslíme, že potencia tohto zázračného slovíčka je oveľa väčšia a ďalšie, nebojme sa povedať že až desiatky strán. Veď u nás je demokratické všetko, dokonca aj pohlavné choroby.

No ten hlavný cieľ, ktorý by sme si mali stanoviť pre účasť na voľbách, by bol dobehnúť a predbehnúť komunistov, ktorí mali percento účasti tesne pod sto percent; ba keď súdruhovia poriadne zapli, tak aj povyšte sto percent. To by už však chcelo poriadne rozšíriť počet strán. Myslíme si, že najschodnejšia cesta by bola iniciovať vznik nových strán na každej dedine a v každom meste. Na menších dedinách by možno stačila jedna strana na obec, väčšie dediny by už asi potrebovali aj dve-tri, pretože nie vždy sa tí z horného konca ráčia s tými z dolného konca. No a v meste, kde je vysoká anonymita, by sa počet strán pomerne prirodzene riadil podľa schodisk v panelákových, keďže tam sa väčšinou poznajú ľudia iba z jedného vchodu. Nejaké straty by tu síce boli, pretože dosť často sa stáva, že sa poznajú iba najomnici z jedného pochodia, ale hádam by sme nemali byť až takí malicherní detailisti. Veď už aj volebná účasť okolo deväťdesiat percent by celej Európe vyrazila dych. Takže – hor sa do zakladania nových strán!

Hokejová mlad' uspela

Nedávno skončené 78. majstrovstvá sveta v ľadovom hokeji nesplnili nádeje veľkej väčšiny ich účastníkov. Triumfovala iba „sborná“, ktorá zvíťazila vo všetkých desiatich stretnutiach a po dvoch rokoch opäť získala titul – už piaty v posovietskej ére.

Túžby našich fanúšikov boli dvojité: optimisti túžili po boji o medaily, realisti aby sme sa zachránili v elitnej skupine majstrovstiev. Zvíťazil optimizmus tých druhých. Mali sme po troch prvých prehraných stretnutiach namále a až druhé naše víťazstvo nad outsiderom z Talianska nám zabezpečilo deviate miesto v celom turnaji, dostatočne vzdialené od zóny zostupu. Naši hokejoví funkcionári zanedbali svojho času výchovu nových kádrov, ale našťastie tréner Vladimír Vůjtek vybral z nováčikov tých správnych. Borci, čo pre Slovensko vybojovali štyri lesklé hokejové kovy, po dlhom čase sa tento šport chystajú opustiť a začala s tým naša hokejová legenda, ktorá tromfala aj legendárneho Jozefa Golonku, Miroslav Šatan. Rozlúčil sa s reprezentáciou hrdo, veď zo všetkých svojich reprezentačných kolegov v nej nastriehal najviac gólov. Už sme si zvykli, že Slováci na začiatku šampionátu podávajú nepresvedčivé výkony, či preto, že nie sú zohratí, alebo že tréner nemá pevnejšiu ruku či ostré slová, ktoré by prehlusili ich zakriknutosť. Pri trochu väčšej sebadôvere mo-

hol zápas s Českom vynieť inak a rovnako tak s Francúzmi, ktorých Česi bez problémov porazili. Narazili však na Nórov, a to bola predzvesť ich konečného neúspechu. Opustila ich štatena, ako často nás v minulosti. Nešťastný koniec aj pre famózneho Jágra, ktorý nasleduje nášho Šatana a odchádza. Strieborní Fini v prvej tretine finálového stretnutia s Ruskom natoľko pomýlili našich televíznych komentátorov, že tí už v nich videli víťazov. Nepotvrdila sa však mienka reportérov, že zo všetkých účastníkov majstrovstiev sú najlepšie kondične pripravení práve Fini. V ďalších tretinách im už sil ubudlo a prehrali o triedu. Švédi boli motivovaní minuloročným titulom a tretie miesto pokladajú za priečku pod svoje možnosti.

Hlavné mesto Bieloruska krásny Minsk sa organizácie majstrovstiev zhostil veľkolepo: skvelé štadióny, skvelá atmosféra na štadióne aj vo fan zóne. Údajný diktátor prezident Lukašenko bol spokojný a na finále sa pozeral spolu so svojím ruským náprotivkom Vladimírom Putinom. Obidvaja zožali veľké ovácie, veď hala vtedy patrila najmä ruským fanúšikom. Budúci šampionát bude v Prahe a Ostrave, kam to majú naši fanúšikovia blízko. Želajme si, aby naša hokejová mlad', ktorá získala ostrohy v Minsku, o rok v týchto dvoch českých mestách tentoraz bojovala o medaily, nie o záchranu.

(pj)

Zakladateľské dielo sv. Cyrila a sv. Metoda má plody v slovanskom svete

Prameň duchovného života Slovanov

Samuel VRBOVSKÝ – Foto: archív

Takmer celosvetové zastúpenie cyrilo-metodských stôp v slovanskom svete činí nosný zdroj slovenskej svetovej duchovnej ekumény rovnako smerom k Slovanom, Európe i svetu. Tento zdroj patrí k základným cnostiam slovenského sveta a máme byť začo slovenskému zahraničiu vďační. Je nemalo príkladov v slovanskom svete, kde sa úcta a vážnosť misie Konštantína-Cyrila a Metoda k starým Slovákom vníma ako jedno z hlavných spájadiel Slovákov v minulosti i súčasnosti. Tak to pociťujú aj Slováci žijúci v zahraničí, tak konajú nielen na národnej, kultúrnej, vedeckej báze, ale najmä na duchovnej a kresťanskej.

Je ešte viac príkladov na to, že táto misia spája všetky kresťanské denominácie Slovákov vo svete, ako aj ich vzťah k Slovanom a ku kultúre Európe.

■ DUCHOVNÝ ODKAZ

Bolí, sú a verme aj budú najmä Slováci a Slovania – kresťania, ktorí ako prví, a už nie ostatní predstavili a predstavujú význam ich duchovného diela národom, uprostred ktorých sa ocitli či v Európe, Amerikách alebo v zámorí. Táto autentická a uctievaná ekuména vykazuje viac dobrých slovenských a slovensko-slovanských vlastností, ktoré pociťujú zahraniční Slováci, ktorých dejiny a súčasnosť umiestnili medzi slovanskými národmi, ako sú Bulhari, Srbi, Chorváti, Česi, Ukrajinci, nehovoriac už aj o slovenských cyrilo-metodských iniciatívach v krajinách a medzi národmi s inou rečou a kultúrnou tradíciou – v Maďarsku, Rumunsku, Nemecku, vo Francúzsku, v Švajčiarsku, Južnej a Severnej Amerike, Kanade, Austrálii. Teda tam, kde siahame kultúrne, eticky i duchovne a kde sú naše spoločné úspechy závideniahodné.

Cyrilo-metodská tradícia a jej súčasnosť stavajú na nohy celé duchovné enklávy Slovákov. Slovenskí kňazi, cirkevní autoriti, etnografi, historici, vedci, umelci tejto misii na oboch stranách najrozšírenejších denominácií – katolíckej a evanjelickej, resp. protestantskej, predstavovali a predstavujú piliere a ich nástupcov, preto plnia zodpovednú úlohu pred národom, ktorý akiste pozorne sleduje a potrebuje ich životodarné žriedla a odkazy pre svoj domáci i zahraničný duchovný život.

Slováci v zahraničí s potešením prijali duchovné i štátne rozhodnutie našej materskej i otcovskej vlasti – Slovenska, že 1 150. výročie príchodu našich slovanských vierozvestcov sa prijalo ako celoročná spomienka doma i vo svete. Zadosťučinilo sa tak nielen misii, ich žiakom – kňazom katechétom, kazateľom, ale i duchovným, národným dejinám, vede, umeniu a prehľbovaniu národnej identity, oživenie v zložitých uhorských a rakúsko-uhorských pomeroch zhruba od 17. storočia.

Táto myšlienka nevyhasla ani z duchovného života, kazateľskej a duchovnej služby v čase, keď sa celé rodiny na čele so svojimi kňazmi a učiteľmi sťahovali aj na Dolnú zem, kde sa ako prví nebudovali veľké obydliá, urbanistické celky, ale chrámy, školy, duchovné zá-

zemia, ktoré spájali národ a ubezpečovali celé generácie, že napriek nepriaznivému exulantskému osudu duchovný, najmä tradičný cyrilo-metodský esprit ich preniesol cez ťažkosti aj v nových priestoroch ich existencie.

■ SYMBOLIKA DVOJKRÍŽA

Z ekumenického, kresťanského hľadiska sa k cyrilo-metodskej misii najmä cyrilo-metodskými patrocíniami hlásila a hlási najrozšírejšia katolícka denominácia v Európe, Amerike, v Austrálii. Dnes možno mapovať desiatky chrámov, duchovných, rehoľných stredísk, ktoré sa zasvätili tejto myšlienke, ba ich zásluhou sa stalo, že cyrilo-metodský dvojkriž sa stal typickou symbolikou Slovákov, nateraz sa nachádzajúci aj v štátnom znaku Slovenska, predtým a trvalo v symboloch Matice slovenskej.

Ak sa k tejto myšlienke už niekoľko storočí hlásia aj protestantské slovenské denominácie, ktorých cirkevný a duchovný poriadok vykazuje isté znaky odlišnosti od bratov katolíkov, treba aj na tomto mieste podčiarknuť, že cyrilo-metodské puto, obohatené o ďalšie duchovné ohniská, patrí k našim najcennejším úkazom a dôkazom o spoločnom kresťanskom i národnom povedomí. A to vyše tristo rokov hlásali a hlásajú nielen duchovní, ale i významné slovenské domáce i svetové osobnosti, uznáva národ a pospolitý ľud – duchovný slovenský svet.

Slovenské zámorské vysta-hovalectvo, najmä do oboch Amerík a Austrálie – si o cyrilo-metodský fenomén oprelo aj svoju duchovnú podstatu a perspektívu. Vystlačilo si svoje domácnosti ich motívmi, okamžite po usadení si ich vložilo do svojich duchovných rituálov a cností. Neobišlo jeho poslanstvo a v národnom i spolkovom živote mu venovalo rešpekt. Môžeme to zistiť nielen na duchovných, ale aj matičných snahách v oboch Amerikách na prelome 19. a 20. storočia, no i v povojnových rokoch. Vieme to mapovať v slovanskom svete najmä po roku 1945, keď sa cyrilo-metodská myšlienka v zložitých totalitných enklávach príliš nenosila (Česko-Slovensko, Južoslávia, Maďarsko, Rumunsko, Poľsko, Ukrajina, a i.), museli ju oživovať slobodné a demokratické systémy regiónov a krajín, kde sa ocitli, žili a pôsobili Slováci.

Na tomto mieste je podstatná aj myšlienka slovensko-slovanských duchovných väzieb hlavne v súvislosti so začiatočnými národnými a duchovnými dejinami Slová-

kov a Slovanov. História dokladá predovšetkým pôsobenie vyhnaných žiakov Konštantína-Cyrila a Metoda mimo starého územia Slovenska, no ešte plastickejšie vyznieva význam starých slovanských osobností Bulharov, Srbov, Rusov, Ukrajincov, Chorvátov, Čechov, Slovincov, Macedóncov a pod.

Časom sa nielen na vedeckej, ale i na duchovnej báze upevňovali vzájomné vzťahy a kontakty Slovákov a Slovanov, čo pociťujú Slováci žijúci po boku v tradícii ortodoxie a východných obradov v jednotlivých krajinách sveta.

■ NAŠE SVETOVÉ PRIORITY

Ak patríme medzi prvé kultúrne a kresťanské národy, ktoré sa už po roku 863 môžu pýšiť prekladom Biblie, liturgických a právnych kníh do národu zrozumiteľného jazyka, ak sa môžeme uprostred Európy a sveta prezentovať takým historickým duchovným úspechom, máme právo postaviť sa v kresťanskom, duchovnom národnom živote Európy a sveta do radu s tými, ktorí najmä na prelome tisícročia formulovali duchovný, národný svet starej Európy. Nečudo, že status spolupatrónov Európy vďaka ich misionárskemu úspechu zdobí nielen kresťanstvo, kresťanskú ekuménu, ale i naše národné tradície hodné osobitného zreteľa.

Misionárske dielo po ich vzore museli absolvovať aj naši predkovia a kňazi, ktorí viedli pospolitý ľud do nových zemí pred takmer tristo rokmi. Národnosť a nábožnosť spojili do jednej premisy a vystlali tak súčasnosť i budúcnosť slovenského vysta-hovalectva na niekoľko storočí až do dneška. Máme im byť za čo vďační a je namieste, aby sme im aj pri tejto príležitosti a na tomto mieste svoje poďakovanie, úctu a uznanie vyriekli a opakovali teraz i naveky.

Cyrilo-metodský odkaz a duch vlastne po niekoľkých desaťročiach založil aj myšlienky Ekumenickej duchovnej rady (EDR) Svetového združenia Slovákov v zahraničí, a to v roku 1 150. výročia príchodu Konštantína-Cyrila a Metoda na staré slovenské a slovanské územie, kde má svoje miesto účinnej spolupráce aj Matica slovenská, misijné a diakonické strediská Slovákov doma i vo svete. Sme vďační ako veriaci a ctiteľia ekumenických hodnôt všetkým kňazom, laikom, ktorí sa k tomu priznávali aj v minulosti najmä na americkej pôde, či už to bolo v činnosti Slovenskej ligy v Amerike, Kanadskej slovenskej ligy, Zahraničnej Matice slovenskej, Svetového kongresu Slovákov, chrámov, kláštorov, mužských i ženských, Slovenskej Jednoty, Živeny, evanjelických diakonií, katolíckych misií, pravoslávnych cerkvi a i.

Aj oni ako potomkovia a nasledovníci majú ambície na ich základe a v prípade niektorých spomenutých slovenských spolkov aj po ich boku a za účasti otvoriť novú etapu dnes už celosvetovej duchovnej súdržnosti a súčinnosti. Slovenská duchovná ekuména vysiela do duchovného a civilizovaného slovenského sveta túžbu naďalej zveľaďovať duchovné a kresťanské hodnoty slovenského národa na báze vzájomnej úcty, tolerancie a spolupráce tak, aby si v nej našiel svoje miesto každý, kto to s kresťanstvom a so slovenským národom myslí dobre a poctivo.

Autor je biskup SECAV v Srbsku, predseda EDR SZSZ.

KRÁSY SLOVENSKA

Počúvadlo, maličkú obec v Štiavnických vrchoch, zo severu stráži vrch Skalka (723 metrov), z juhu Kolovratno (618 metrov). V myslí sa razom vynorí celá táto panoráma, keď človek narazí na Počúvadlianske jazero, vodnú nádrž v súčasnosti slúžiacu prevažne na rekreačné ciele. Jeho južný breh sa hojne využíva ako prírodné kúpalisko. Zároveň je jedným z východiskových bodov pred výstupom na povestami opradené Sitno.

Dotyk s krajinou Štiavnických vrchov

Sitno opradené povestami

Rudolf ZELENAY – Foto: Emil SEMANCO

Zemná hrádza okolo jazera pochádza z druhej polovice 18. storočia. Dielo vzniklo zásluhou J. K. Hella. Rekonštruovali ho pod dohľadom S. Mikovíniho pre potreby miestnych baní. Keďže zachytávalo vodu len z pomerne malého povodia (2,24 štvorcového kilometra), efektívnosť zvýšili zberné jarky spod Sitna, končiace v nádrži s aktuálnym objemom 922 tisíc kubických metrov vody. Odtiaľto, presnejšie z južného brehu pri autobusovej zastávke na kóte 634, možno absolvovať stredne náročný deväťkilometrový okruh. Zaberie asi tri hodiny chôdze.

■ PÚT NA VRCHOL

Spodná časť trasy po chránenej krajinskej oblasti slubuje stúpanie k rázcestiu Tatársky jarok (700 metrov). Pred jeho dosiahnutím upúta pozornosť po pravej strane niekoľkokrát sa objavujúci nápadný kopec Holík (754 metrov). Ide o presne ohraničenú prírodnú rezerváciu a súčasne aj o dôležité archeologické nálezisko. Tatársky jarok v Bardínovej doline prezrádza, že kedysi tadiaľto viedol asi štvorkilometrový úsek zachytávajúci dažďovú vodu, nasmerovanú do Počúvadlianskeho jazera. Po prvej trištvrte hodine chôdze treba rátať s rovnakým časovým úsekom k Elovej štrbine. Strmé stúpanie k južnému okraju vrcholovej plošiny Sitna umožňuje prechod skalami. Štrbina je najťažším úsekom celej trasy. Nadväzuje na ňu zrúcanina stredovekého hradu z 13. storočia. Objekt bol súčasťou rozsiahlej vojenskej pevnosti, významnej pre ťažbu vzácnych kovov i pre tatárske ohrozenie. Hrad neskôr slúžil ako ochrana proti Turkom. Začiatkom 18. storočia sa ho zmocnili a zakrátko zničili kurucké vojská Františka Rákociho II. Odvtedy je z neho ruina splývajúca so skalou, na ktorej ho postavili. V súčasnosti možno vidieť polohu barbakánu, cisterny na vodu a dá sa rozoznať aj vstup do pôvodného hradu.

■ ZAUJÍMAVÁ PLOŠINA

Za ruinami hradu zostáva na vrchol ešte polhodina mierneho stúpania k televíznej vysielajúcej. Najvyšší bod Štiavnických vrchov, merajúci 1 009 metrov, tvorí skalnatá čiapka s bralnými útvarmi. Predstavuje výraznú krajinnú dominantu. Územie

vyhlásili v roku 1951 za štátnu prírodnú rezerváciu. Vyslúžilo si aj označenie archeologickej lokality lužickej kultúry. Rozprestiera sa na ploche vyše štyridsaťpäť hektárov. Návštevníci vrcholovej plošiny nevynechajú historickú turistickú rozhľadňu s prírodovedeckou expozíciou. Služby ponúka aj tamojší bufet. Ako veľmi vhodná sa javí prechádzka po skalnom okraji pod vrcholom v príťažlivom susedstve kamenných veží. Odmenou za námahu je prekrásny panoramatický výhľad do širokého okolia. Za jasných dní odtiaľ vidno hrebeň Nízkych Tatier. Zdobanie posledného úseku po severnej strane okruhu zaberie hodinový zostup popri tamojnej Tatárskej lúke do rekreačnej osady Počúvadlianske jazero.

■ ZÁHADNÝ VAL

S lokalitou sa spája stavba impozantných rozmerov. Nevedno, kto a z akých dôvodov sa na ňu odhodlal. Ide o val z drevených kolov, kamien a hlíny od Sitna cez Štiavnické vrchy a Dudince k rieke Ipeľ. Druhá vetva tiahla zo Žarnovice k sútoku Hrona s Dunajom. Val mal byť široký až šesťnásť metrov v výške do osem metrov. Na území Slovenska odhadom meral osemdesiat kilometrov. Predpokladá sa, že pokračuje na sever i juh za hranice nášho štátu. Val obrov pomenovali podľa nálezu pri Želovciach. V hrobke našli bojovníka s nezvyčajnou výškou viac ako dva metre. Pramene uvádzajú, že opevnenie zhorelo okolo roku 600 pred našim letopočtom, takže malo byť o niekoľko storočí staršie ako Britániou prechádzajúci slávny Hadriánov val. Podobných záhad z dávnej minulosti je na našom území viac.

Pojem Sitno sa zvykne prezentovať aj ako skrátený názov horského krajinného podcelku Štiavnických vrchov – Sitnianskej vrchoviny. Jej reliéf sa vyznačuje silnou koreláciou a odolnosťou hornín. Predstavuje dva typy krajiny: zalesnenú s riedkym osídlením a brázdotú s mestským osídlením, vrátane priemyselno-komunikačnej a poľnohospodárskej funkcie. Lákavé je všetko – vrch Sitno s neprebudenými rytmami i ako priama brána do pekla, Počúvadlianske jazero, okolité tajchy, a samozrejme i Banská Štiavnica so zápisom vo svetovom dedičstve UNESCO.

Počúvadlianske jazero pod legendárnym Sitnom.

J. Svoboda a D. Prihel priniesli to najlepšie zo sklárskeho kumštu Dvorana získala majstrovský fortiel

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: autor

České sklo je svetový pojem. Umelecké zvlášť. Vyše sedemstoročná slovenská sklárska tradícia v ničom nezaostáva. Ak by sme pre tieto všeobecné konštatovania mali dnes nájsť na jednej i druhej strane personifikované ekvivalenty a autoritatívnych reprezentantov, našli by sme ich v sklárskych výtvarníkoch Jaroslavovi SVOBODOVI (1938) a Drahomírovi PRIHELOVI (1956).

Sklársky výtvarník Drahomír Prihel patrí vo svojom odbore k slovenskej špičke.

• Aj keď ste od seba o generáciu vzdialení, bolo len otázkou času, kedy magnetizmus rovnakej, a predsa takej rozmanitej sklárskej kreativity vás pritiahne, aby ste sa navzájom konfrontovali a ukázali, čo je komu zo sklárskeho kumštu vlastné. Ako došlo k spojeniu Svobodu a Pri-

hela v jednom výstavnom projekte?

Minulý rok ma navštívil, či by sme neurobili spoločnú výstavu. Takto sme sa osobne spoznali, ale vieme o sebe veľmi dlho. Pre mňa je to obrovský pojem. Ako pätnásťročnému mi už o ňom ako o umeleckom sklárskom mágovi hovorili moji profesori

v Strednej umelecko-priemyselovej škole v Kamenickom Šenove (1856). Poznanie majstrovstva a umeleckej veľkosti sa prehĺbilo mojimi návštevami jeho ateliéru a sklárne v Karlove, ktorý je dnes špičkou v odbore ručne tvarovaného hutníckeho skla, k čomu prispelo aj organizovanie medzinárodných tvorivých sklárskych sympó-

zií. Len vo vzorkovni ponúka návštevníkom vyše tisíc sedemsto artefaktov a ďalšie vystavuje v špecializovanom motoreste – penzióne Galérie.

• Málakedy môžu milovníci umenia vidieť pohromade toľko skvelých prác. Zopakuje sa ešte niekde takáto vzácna príležitosť?

Výstava Jaroslav Svoboda a jeho sklenený svet bola najväčšia prezentácia jeho dizajnerskej a umeleckej tvorby. Vybral na ňu dvesto profilových diel. Mňa pozval ako hosťa. Do kolekcie som prispel štyridsiatimi piatimi brúsenými objektmi.

Jedným dychom treba povedať, že je to aj posledná prezentácia J. Svobodu takýchto rozmerov – aspoň tak prezentoval. Nie je totiž v silách jedného človeka zvládnuť všetko okolo toho. Do prípravy bolo zainteresovaných viac inštitúcií, participovala na tom Moravská galéria, diela zapožičiavalo Moravské zemské múzeum Brno, bolo treba najatť nemalo pomocného personálu, sklené artefakty doviezli tri nákladné autá s privesom... Boli z posledného majstrovho obdobia, to znamená z času, odkedy sa Škrlovická huta, kde pôsobil predtým, vrátila pôvodným majiteľom a takmer na zelenej lúke začala činnosť sklárne Svoboda AGS...

• Historička umenia Dr. Eva Dénesová lichotivo predstavuje tvoje sklené objekty ako chrám obklopujúci srdce i dušu – chrám neobyčajne čistých, zvonivých tónov. Bohumír Bachratý v nich vidí sklenené monštrancie – atribúty krásnej elegancie a elegantnej krásy, a mladší Ludo Petránky „plachty sklenených katamaranov poháňaných povestným vetrom imaginácie“. Ako na ne hľadíš ty?

Premietajú sa v nich moje predstavy, sny, vesmírne diaľavy, plachtia koráby fantázie – zjednodušené to, čo sa v zlomkoch, v dvoch-troch kusoch objavovalo na kolektívnych prehliadkach výtvarných združení a spolkov, ktorých som členom, alebo čo môžu z roka na rok v subtilných výberoch vidieť návštevníci kremnických Michalícových Koncertov pod diamantovou klenbou.

• Zopakujete ešte niekde také spoločné vystúpenie?

Budúci rok v lete pripravujem autorskú výstavu v Múzeu SNP v Banskej Bystrici a pán profesor Svoboda bude na nej mojim hosťom. Pravdaže, už to nebude v takomto rozsahu, lebo pamätník neposkytuje také lukratívne priestory ako špičkový prezentačný priestor Bratislavskej ministerskej Dvorany. Tam by som zas ja prišiel so širším výberom tvorby, kde už budú aj sklené obrazy, sklársky dizajn, hutné modelované sklo, brúsené veci a figurálne plastiky.

• Čím ťa oslovuje tvorba tohto českého umelca?

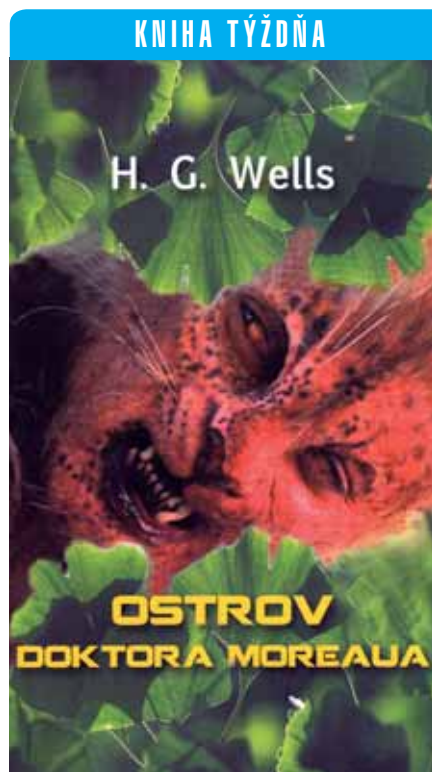
Nesmierne ma obohacuje, učím sa na ňom už desaťročia. Oplyvňuje vždy – aj na diaľku. Vytvoril prenádherné veci, úžasne precízne – oslovuje ma práve tou precíznosťou, majstrovstvom sklárskej práce a nádherným tvaroslovím, ktoré vymyslel, či je to hutný alebo brúsený sklársky dizajn, alebo nádherné voľné brúsené objekty.

• A čo ťa práve zamestná?

Itinerár výstav zhruba tak na dvojročnej období. Preto chvíľkami brúsim, ale najmä sekám do dreva, maľujem suchými pastelami a komponujem si tavené sklené obrazy.

Varovanie rešpektovaného otca fantastiky

H. G. Wells: Ostrov doktora Moreaua, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2013

Herbert George Wells je spolu s Julom Vernem pokladaný za zakladateľa science fiction, teda vedeckej fantastiky. Jeho romány Vojna svetov, Stroj času či Neviditeľný patria klasické diela tohto žánru a román Ostrov doktora Moreaua k nim môžeme priradiť, aj keď v čase prvého vydania bol verejnosťou prijímaný rozpačito pre údajnú autorovu „krutosť“ v niektorých scénach.

Osnova príbehu je aj na dnešné časy prinajmenšom zvláštna. Anglického vedca po stroskotaní jeho lode zachráni loď s tajuplným doktorom Moreaom, ktorý ho vezme na svoj ostrov. Tam host zistí, že doktor robí desivé pokusy na zvieratách, z ktorých rôznymi operatívnymi metódami a hormónmi vytvára akési hrozné karikatúry človeka. Dej má napätie a spád, je tam množstvo akčných až brutálnych scén, ktoré kedysi pobúrili súdobú kritiku, no posolstvo románu je omnoho silnejšie. Wells varuje čitateľa pred vedou, ktorá sa odtrhne od morálky a svojvoľne znásilňuje prírodu. Fakt, že po smrti šíaleného experimentátora sa zvieratá vracajú pomaly naspäť k svojej zvieracej prirodzenosti, len podčiarkuje etické posolstvo autora. Wells bol ostatne známy ako bojovník proti manipulácii a diktatúre akéhokoľvek druhu a zároveň silne sociálne založený človek. Román Ostrov doktora Moreaua bol svojho času prenesený do filmovej podoby a mal divácky úspech. Čo je však najdôležitejšie, je jeho etický a morálny apel, a to najmä dnes, keď genetické inžinierstvo začína zasahovať do našich životov. Uisťovanie časti vedcov, že zmenami genetického kódu živočíchov a rastlín sa príroda „vylepší“, totiž nemusí byť vždy pravdivé. Môže dôjsť aj k obľudnostiam, ktoré sugestívne opísal Wells už pred takmer sto dvadsiatimi rokmi.

(mab)

MEDAILÓN

Slovensko je krajina bohatá na kvalitných autorov literatúry pre deti. Už od čias štúrovcov stále nové a nové generácie spisovateľov a spisovateľiek nastupujú na neľahkú cestu osloviť, zaujať, pobaviť, ale aj vzdeláť detského čitateľa, zveladiť jeho dušu. Jedným z týchto veľvyslancov rozprávkového sveta, ktorý má na svojom konte desiatky čitateľsky úspešných kníh pre deti, je aj Jozef PAVLOVIČ.

Veľvyslanec rozprávkového sveta

Narodil sa 13. júna 1934 vo Veľkých Kostoľanoch. Do školy chodil v Trnave a Šaštine, neskôr navštevoval sazeziánske gymnázium v Trnave. Po zatvorení kláštora v roku 1951 zmaturoval na gymnáziu v Piešťanoch. Absolvoval Vysokú školu pedagogickú v Bratislave a do roku 1981 pôsobil ako stredoškolský profesor na gymnáziu v Trenčíne. Od tohto roku sa venuje iba literárnej tvorbe. Jozef Pavlovič patrí k druhej povojnovej vlně autorov pre deti, do ktorej literárna kritika a história slovenskej literatúry, zaoberajúca sa touto špecifickou oblasťou literárnej tvorby, zaraďuje spolu s ním K. Jarkovú, E. Gašparovú, L. Feldeka či M. Válka. Prvé básne pre deti publikoval časopisecky a debutoval zbierkou tradičných riekaniek Pri potoku, pri vode.

Nasledovali desiatky úspešných kníh ako Hádali sa hádanky, O usilovnom koliesku či Veselá abeceda. Jozef Pavlovič úspešne zaučal a zauča deti do tajov ich rodnej slovenčiny, hravou formou v nich prebúdza dar porozumieť slovám a správne ich používať a v neposlednom rade rozširoval malým čitateľom slovnú zásobu. Bol a stále je kmeňovým autorom našich najznámejších časopisov pre deti, akými sú Slniečko, Včielka či Zornička. No neostal iba pri tom. Svoj autorský záber rozšíril aj o scenáre na televízne večerničky. Kto by si nepamätal Sedem statočných budíkov či večerníkový seriál Bračekovia mravčekovia. Jozef Pavlovič sa v týchto dňoch dožíva pekného jubilea osemdesiatich rokov. Aj v mene SNN mu prajeme ešte veľa tvorivých sil!

(mab)

HUMORESKA

Kriminality máme v súčasnosti plné zuby. Stačí si pustiť správy na komerčnej televízii a hneď z prvej informácie strieka krv. Lebo divácke stádo po nej baží a chce si v nej bahniť. Lačne tiež čaká na otázku položenú najbližšej obeti: „Ako sa cítite?“ V novinách či rubrikovú kadibúdku spadajú. Jedno je jasné, musí byť v nich krv, plač, emócie na ostří noža a cudzie nešťastie. Niekedy mám pocit, že pre určitý druh respondentov slúžia podobné správy a reportáže ako droga, bez ktorej nie sú schopní existencie.

S podobnými diváckymi a čitateľskými elementmi sa usilovali vyrovnávať v americkom štáte Indiana, keď schválili zákon č. 215 z 9. apríla 1907: „Keďže dedičnosť zločinnosti, hlúposti a duševnej slabosti hrá dôležitú úlohu pri plodení, nariaďuje sa, aby v každom zariadení, ktoré

sa v krajine pripravuje zákon, podľa ktorého nenapraviteľným zločincom vytetujú na tvár štátny znak, aby sa každý zločinec hneď spoznal. Podľa mienky vtedajšieho bulharského premiéra bude tetovanie pre zločincov väčším postrachom ako žalár. Kerka so znakom asi nepomohla.

Černejšie než tá najčernejšia kronika

má také osoby k dispozícii, a po konštatovaní tohto stavu ústavným lekárom a dvoma vynikajúcimi chirurgmi – a keď nie je nádej na zlepšenie – vzniklo oprávnenie vykonať kastráciu.“ Na druhej strane v Bulharsku sa rozhodli už v roku 1922 radikálne znížiť zločinnosť. Ministerský predseda Stamboljski oznámil 17. marca, že

Bulharská mafia dnes naháňa strach nielen doma, ale aj ďalším členským krajinám EÚ.

Úchvatné protizločinecké počiny zapadli prachom. Po rokoch z médií strieka krv ako u Drakulu v kuchyni. Preto som si vymyslel protipól krvavých čiernych kroník. Dám svetu bielu kroniku. Ide o udalosti, keď sa

niečo strašne krvavé stať malo, ale chvalobohu sa nestalo. Ponúkam tri vzorové správy. Prvá je o päťdesiatročnej žene, ktorá mohla byť už po smrti, lebo sa rozhodla skončiť so životom. Hneď za železničnou stanicou v Brezne si ľahla na koľajnice. Ludia, ktorí ju zbadali, sa ju hnali za-

chrániť. Neskoro, lebo zo stanice sa už rútil vlak. Prefrčal cez ženu. Vzápätí železničiar zdvihli ženu a odviezli ju do psychiatrickej ambulancie. Žena si uprostred koľajníc totiž ľahla pozdĺžne.

V apríli 1997 sa do cukrárstva v Ostrave-Vítkoviciach vlámala 32-ročná žena so spoločníkom a

z mraziaceho boxu ukradla osem tisíc vajec v hodnote šesťnásťtisíc korún českých. Polícii sa podarilo z ukradnutých vajec vypátrať iba stosedemdesiatdeväť kusov.

Posledná správa je o takmer stodesaťkilogramovej Anne R. z Košíc. Mohla zmrieť od smádu vo vani. Dotyčná osoba sa pred niekoľkými dňami „prisala“ o dno a steny vane po vypustení vody ako výveva. Teta presne odkopírovala správanie sa zvonu na čistenie WC. Keď ho pritlačíte, prisaje sa a nedá sa odtrhnúť. Po sedem a pol hodinovej úpornej snahe ju vyslobodili hasiči, ktorí rozplili vanu. Museli pracovať so zaviazanými očami a ešte k tomu v tme, lebo Anna R. je veľmi hanblivá...

Milan ZEMO

Svojím umom prerástol Jozef MURGAŠ hory a preklenul oceány Aby človek človeku nebol vlkom

Jozef VRANKA – Foto: SNN

Jedenásteho mája v roku 1929 odsľúžil reverend Jozef Murgaš pre krajanov vo Wilkes-Barre rannú omšu. Po jej skončení povedal svojej gazdinej, že je akýsi veľmi unavený.

– Raňajky sú už pripravené, – vraví mu gazdiná. – Pán kaplán čaká už len na vás...

– Povedzte mu, prosím, že nemám chuť jesť. Idem si odpočinúť...

To boli posledné slová, ktoré od Jozefa Murgaša počulo ľudské ucho. Jeho statočné srdce dotýklo ešte v dopoludňajších hodinách...

V noci po úmrtí Jozefa Murgaša sa do jeho laboratória vlámali neznámi páchatelia a zanechali v ňom hotovú spúšť. Aby zahľadili stopy, niektoré veci ešte zdemolovali a zapálili.

Kto to urobil?

Boli to odborníci z oblasti rádiotelegrafie, zberatelia suvenírov či vandali?

To sa nikdy nevyšetrilo. Zostali iba dohady. Nám však z toho vychádza, že to bola – dobre premyslená krádež.

Po Murgašovej smrti vydala tlačová agentúra United Press túto správu: „Reverend Jozef Murgaš bol veľmi známou osobnosťou, mal zvláštne zásluhy o rádiovú telegrafiu. Postavil vo Wilkes-Barre a v Scrantone iskrivú stanicu ešte skôr ako Marconi úplne prepracoval svoj vynález. Reverend Murgaš predal potom svoje patenty a prispel k zdokonaleniu Marconioho metód. Murgaš bol veľmi známy aj medzi Američanmi, ba azda aj po celom svete, lebo bol jedným z pionierov pri pokusoch pri vynájdení bezdrôtovej telegrafie.“

■ ROZLET TALENTU

Narodil sa 17. februára 1864 v Tajove. Krásne, ale nie vo všetko prajné prostredie ho od útleho detstva naučilo zdolávať prekážky, ktoré sa mu v živote postavili do cesty. Karol Berger, skúsený pedagóg jednotriedky v Tajove, veľmi rýchlo pobadal talent malého školáčka. Jeho kresby boli odlišné od ostatných žiakov. Najradšej kreslil podľa vlastnej fantázie, nekopiroval predložený vzor. Neskôr, už počas štúdia na bystrickom nemeckom gymnáziu – slovenské v tom čase už boli zrušené –, sa vďaka profesorovi Gerhardovi Wágnerovi dostal do ateliéru známeho slovenského maliara Jozefa Božete-

cha Klemensa, ktorý si ho obľúbil a postupne priučal k skutočnému maľovaniu.

Na gymnáziu však Murgaša zaujala okrem kreslenia aj fyzika. Najmä neviditeľná elektrina bola preňho záhadou. Túžil ju spoznávať.

Po skončení štvrtej triedy gymnázia rodičia už nemali dosť peňazí na jeho ďalšie štúdium. Bezradne sa vybral za svojím bývalým učiteľom v Tajove Bergerom, aby mu poradil a prihovril sa u jeho rodičov, aby mohol ďalej študovať.

– Jediná možnosť, – húpala Berger, – je bezplatné štúdium v kňazskom seminári. Ale rozhladený mládenec nechcel o seminári ani počuť, mal iné záujmy. Chcel sa stať maliarom alebo technikom. Nie kňazom. Lenže podobnú radu dostal aj od majstra Klemensa. Poslúchol teda starších...

V seminári panoval prísny režim. Musel si zvykať na odlišný spôsob vystupovania i myslenia. Ťažko znášal prísne seminárne predpisy a pravidlá. Pochopil však, že ak sa chce ďalej vzdelávať, musí sa plne podriaďiť seminárnemu životu. Na kreslenie a štúdium prírodných vied mu nezostával čas a pre svoje záľuby nenašiel porozumenie ani u profesorov. Akési väčšie pochopenie našiel až vo vyšších ročníkoch gymnázia. Kňazské štúdiá začal v Bratislave, pokračoval v Ostrihome a v roku 1888 ich dokončil v Banskej Bystrici...

Po vysviacke za kňaza ho kresliarska vášeň neopúšťala. Požiadal svojho biskupa Bendeho, aby mohol študovať v Budapešti na maliarskej škole pre profesorov kreslenia, ktorú tam založil a viedol známy maliar Július Bencúr, rodák od Prešova. Po jej úspešnom skončení vyhovel biskup aj ďalšej Murgašovej prosbe, aby mohol v maliar-

skom štúdiu pokračovať na uznávanej Výtvarnej akadémii v Mníchove. Tú však už nedokončil. Tri mesiace pred zavíšením štvorročného štúdia ho tajomník novovymenovaného bystrického biskupa Rymélyho nemilosrdne odvolal zo štúdia a prikázal mu, aby ihneď nastúpil za kaplána v Dubovej. Pred biskupom ho bývalý spolužiak Havrányi alias Havran označil za pansláva a kolotoč jeho šikanovania sa rozbehol na plné obrátky. Vo veľmi krátkom čase ho pomaďarčený tajomník preložil do Lupče, potom do Chrenkova.

■ EXIL ZA MOROM

Aby sa dostal z tohto šikanovania, rozhodol sa Jozef Murgaš v roku 1896 odísť do Ameriky. Rozpredal svoje obrazy, aby si mohol kúpiť najlacnejší lodný lístok do podpalubia, rozlúčil sa so svojimi stárnúcimi rodičmi, bratom, Tajovčanmi a s boľavým srdcom sa pobral do preňho neznámeho sveta.

Hneď po príchode do Wilkes-Barre v Pensylvánii dobudoval – spolu s niekoľkými krajanmi – malý drevený kostol a pre deti zriadil jednotriednu slovensko-anglickú školu. A pustil sa aj do ďalších nákladných stavieb. V podkrovi fary si vybudoval ateliér a v suteréne skromnú dielničku – laboratórium.

V ňom vytrvalo bádala vedecky pracoval. Postupne mu v USA uznali trinásť patentov. Dvanásť z oblasti rádiotelegrafie a jeden vynález na rybársky navijak. Murgaš bol totiž po celý život aj vášnivým rybárom. Rovnako zanehtene zberal motýle. V zbierke mal vyše deväťtisíc exemplárov. Považovali ho za jedného z popredných lepidopterológov v USA. Pri chytaní motýľov mu výdatne pomáhali i krajanovia, najmä školáci našli v tom tiež veľkú záľubu a poučenie.

■ NÁVŠTEVA PREZIDENTA

V auguste 1905 nečakane zavítal do Murgašovho skromného laboratória vtedajší prezident USA Theodore Roosevelt. Vraj počul veľa chvály o Murgašových vynálezoch v bezdrôtovej telegrafii a chcel to všetko vidieť na vlastné oči. Prekvapený vynálezca mu stručne vysvetlil princíp svojho vynálezu a názorne mu predviedol jeho funkčnosť. Prezident bol s predvedenou ukážkou veľmi spokojný a prisľúbil mu vládnú pomoc. Či ju aj dostal, o tom nie je nikde zmienka...

V tom istom roku ako prvý na

svete uskutočnil rádiový prenos hovoreného slova. V jednu letnú noc zachytil John Stenger z Wilkes-Barre, ktorý sa tiež zaoberal výskumom v elektrotechnike, vo svojich slúchadlách hlas reverenda Murgaša: – Počujete ma? Počujete ma? Počuje ma niekto...? – Pán Stenger ihneď telefonoval reverendovi, že jeho hlas počul veľmi dobre aj napriek tomu, že vonku zúrla silná búrka.

Prenosy hlasu takýmto spôsobom neboli dovtedy známe. Vzápätí uskutočnili cez Murgašov rádiový systém osobný rozhovor medzi starostom Connellom zo Scrantona a starostom Kirekendallom z Wilkes-Barre.

■ SPORY O PRVENSTVO

Spory o prioritu toho či onoho vynálezu nie sú medzi vynálezcami ojedinelé. Takýto spor o prioritu vynálezu bezdrôtovej telegrafie vznikol medzi profesorom Fessendenom a Marconim. Súдне pojednávanie trvalo niekoľko rokov. Napokon na základe súdnych výpovedí viacerých svedkov z odborných kruhov prvenstvo v tomto vynáleze nepriznali ani žalovanému, ani obžalovanému, ale nášmu rodákovi Jozefovi Murgašovi, ktorý nikoho nežaloval ani sa s nijakým vynálezcom nesúdil.

Jeho objavy v bezdrôtovej telegrafii a maliarske diela boli len zlomkom jeho činnosti a aktív. Podľa dostupných dokumentov Murgašovu maliarsku tvorbu v Spojených štátoch amerických reprezentuje približne štyridsaťpäť obrazov. Na Slovensku okolo dvadsať obrazov...

Bol spoluzakladateľ Slovenskej ligy v Amerike. Spoluautor jej memoranda. Predseda vojnovj Slovenskej národnej rady v Amerike. Pre šírenie národného, kultúrneho a cirkevného ducha založil a redigoval slovenský týždenník Katolíka a spolu s Jozefom Joščákom založili a vydávali slovenský ilustrovaný humoristický časopis Šašek. Prispieval doň i ostrými karikatúrami. Svojimi náučnými článkami v periodiku Jednota pomáhal vzdelávať krajanov. Písal osetovo zamerané články: o tabaku a škodlivosti fajčenia, o alkohole a jeho nedobrom vplyve na ľudský organizmus, o elektrine a jej využívaní na prospech ľudí, o cemente a jeho funkcii pri stavbách budov, o slnku a ďalších vesmírnych telesách, o slovenskom pravopise...

Bol predseda a hlavný pokladník akcie Milióndolárová zbierka amerických Slovákov na pomoc oslobodeniu svojich bratov spod jarma maďarského útlaku v rodnom kraji. Ako prvý prispel do jej sumou päťtisíc dolárov. Podporoval vznik nového štátu Čechov a Slovákov na rovnoprávných princípoch dvoch národov. Jeho podpis je aj pod známu Pittsburskou dohodou z 30. mája 1918.

■ MILIÓNOVÝ ŠEK

Po podpísaní dohody Murgaš odovzdal profesorovi T. G. Masary-

kovi šek na deväťstošesťdesiatšesť amerických dolárov. Bol to dar amerických Slovákov z akcie Milióndolárová zbierka pre utlačaných krajanov pod Tatrami. Žiaľ, adresátom neprišla. Zato v poslednom období sa v tlači objavujú zdôvodnenia, že túto zbierku obnovili americkí Slováci na podporu či vklad do „devízového fondu“ v novovzniknutej ČSR, respektíve na „základný valutový fond ČSR“. Nepripadá vám takáto štylizácia na to obdobie nezvyčajná?

V roku 1920 sa Murgaš po takmer štvrtstoročnom pobyte v Amerike rozhodol navštíviť rodny kraj. Ihneď po príchode napísal prezidentovi Masarykovi list so žiadosťou o prijatie. Okrem iného v ňom uviedol: „Keďže moje vynálezy sú patentované len v Spojených štátoch amerických, som ochotný darovať všetky moje patenty československej vláde s úmyslom, aby ich využívala, ako to uzná za vhodné a užitočné. Svoje vedomosti a skúsenosti chcem odovzdávať svojim krajanom v oslobodenej vlasti...“

Určili mu termín a pozvali ho do Prahy. Prišiel do prezidentskej kancelárie v dohovorenom čase, ale pán prezident ho nemohol prijať pre zaneprázdnenosť. Vedúci prezidentskej kancelárie ho poslal na ministerstvo školstva. Tam mu sekčný šéf ponúkol, aby na niektoré slovenské školy vyučoval náboženstvo, a nie elektrotechniku, ako chcel. Vraj nemá na vyučovanie elektrotechniky ani pre prácu vo výskumnom ústave pre rádiotechniku požadované technické vzdelanie.

Darmo Murgaš argumentoval, že pri bádateľskej práci preštudoval veľa technickej literatúry, je vynálezca – autor trinástich patentov. Niektoré z nich sú svetového významu. V Amerike je už niekoľko rokov poradcom v oblasti bezdrôtovej telegrafie a rádiotechniky. Členom Amerického inštitútu elektrotechnických inžinierov, Americkej spoločnosti pre psychický výskum, Wyominskej historickej a geologickej spoločnosti a iných významných odborných inštitúcií.

– Mám ocenenia rôznych vedeckých spoločností. Tu sú, – ukázal. – Je to varimálo?

Nestačilo to.

Jozef Murgaš sa aj proti svojej pôvodnej vôli zostal a pracovať v rodnom Slovensku rozhodol odísť späť do Ameriky. Bolo to už druhé vypudenie z rodnej vlasti. Zneuznanie človeka, ktorého bez rozpakov môžeme považovať za jedného z najjagavejších ozdôb slovenského národa.

■ KRÍŽNIK MURGAŠ

Po návrate do Ameriky ho prezident USA Calvin Coligde v roku 1925 vymenoval za predsedu prvej Komisie pre rádiokomunikácie Spojených štátov amerických. Žiaľ, zo zdravotných dôvod a na odporúčanie svojho lekára túto funkciu už nemohol prijať. Dvanásteho októbra 1944 pomenovali USA jednu z vojnových námorných lodí Reverend Jozef Murgaš.

Pensylvánia hrdá na to, že môže vzdať hold reverendovi Jozefovi Murgašovi, vyhlásila 12. novembra za Deň Jozefa Murgaša.

My doma, v jeho rodnej vlasti na tohto všestranne vzdelaného a nielen na svoju dobu výnimočného človeka akosi zabúdame. Darmo. Ľudská závišť býva nevyspytateľná. Rozsieva nenávisť, zlo, skazu, ktoré zvyknú zahubiť aj tých, čo ich sejú.

V celoživotnej púti sa nášmu rodákovi Jozefovi Murgašovi ušlo tej závišti a nenávisťi za plný baťoh. Nerozdával z neho. S pokorou si ho odniesol do svojho hrobu. Zomrel pred osemdesiatimi piatimi rokmi v ďalekom pensylvánskom meste Wilkes Barre. Jeho životným krédom bolo siať ľudské dobro, aby človek nebol človeku vlkom...

Jozef Vranka (vľavo) a veľvyslanec USA T. Sedgwick v rodisku J. Murgaša v Tajove.

Múzejnícka činnosť patrí k najvýznamnejším prínosom Matice slovenskej

Zbierkový fond je hotový klenot

Peter MULÍK – Foto: archív SNN

Po zrušení Matice slovenskej sa koncom 19. storočia stále častejšie objavovali myšlienky o potrebe postaviť v Martine inštitúciu, ktorá by bola dôstojným priestorom pre slovenské divadlo a knižnicu. Po skončení matičných zbierok ostali Slováci bez ústrednej inštitúcie, ktorá by sa okrem iného zaoberala aj zbieraním a opatrovaním národných literárnych pamiatok. A tak sa na podnet podpredsedu, režiséra a herca Slovenského spevokolu Andreja Sokolíka, ktorý vystúpil na zasadnutí Slovenského spevokolu 9. mája 1885, začalo uvažovať o postavení novej budovy.

Správny výbor pre výstavbu Národného domu v Martine sa ustanovil 20. marca 1887 pod vedením advokáta a politika Matúša Duldu. Výbor požiadal slovenskú verejnosť o finančnú pomoc. Národné noviny uverejnili výzvu na získanie finančných prostriedkov formou spoluvlastníckych podielov vo výške päťdesiat zlatých. Martinští advokáti zostavili projekt stavby ako súkromno-podnikateľskú vec. Znamenalo to, že v prípade zároku spolku sa nemohol jeho majetok (budova) zhabať, ako sa to stalo s prvou matičnou budovou.

KMEŤOV POMNÍK

Slovenské národné múzeum v Martine patrí k najvýznamnejším kultúrnym inštitúciám na území Slovenskej republiky. Vznik, vývoj, činnosť a budovanie zbierkového fondu SNM v Martine sú úzko spojené s pôsobením významných osobností našich národných dejín konca 19. storočia – Andreja Kmeťa, Andreja Halašu, Jána Petrikovíča či Karola A. Medveckého. Predovšetkým zásluhou Andreja Kmeťa bola v apríli 1893 založená Muzeálna slovenská spoločnosť, ktorej centrálnym a programovým cieľom bolo práve vytvorenie národného múzea. Od svojho začiatku získavalo zbierky

vlastivedného (etnografické, archeologické, historické, numizmatiké, umelecko-historické, výtvarné, archívne a knižné) aj prírodovedného charakteru z celého územia Slovenska. Rozsah zbierkového fondu, získaného najmä darom uloženými v priestoroch múzea v Národnom dome, podmienil výstavbu prvej účelovej budovy múzea (1906 – 1907) podľa projektu Michala M. Harminca, dnes národnej kultúrnej pamiatky. V roku 1908 v nej sprístupnili prvé expozície. Od roku 1927 pôsobil vo funkcii tajomníka Muzeálnej slo-

venskej spoločnosti a neskôr správcu múzea Ján Geryk, ktorého organizačné schopnosti v symbióze s rozmachom prvej československej republiky priniesli mimoriadny a všestraný rozvoj múzea.

DRUHÁ BUDOVA

V roku 1933 sprístupnili návštevníkom druhú účelovú budovu múzea, postavenú opäť podľa projektu M. M. Harminca, aj vďaka korunovej zbierke celého národa v rokoch 1928 – 1932. Architektonické riešenie objektu je

v strohom a racionálnom štýle funkcionalizmu, jeho vnútorné vybavenie a najmä koncepčné poňatie a esteticky pôsobiaca inštalácia stálych expozícií (Národná galéria Slovenska, národopisná, historická, numizmatiká, archeologická a prírodovedná expozícia) z rokov 1933 – 1938, ktoré sa rozprestierali na rozlohe 4 620 štvorcových metrov, zaradili národné múzeum medzi najmodernejšie a najväčšie európske múzeá tých čias.

V roku 1941 tu otvorili expozíciu venovanú Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Do roku 1948 bolo SNM spolkovým múzeom Muzeálnej slovenskej spoločnosti, v roku 1948 bolo poštátnené a v roku 1961 zákonom č. 109 Slovenskej národnej rady ho administratívne zlúčili so Slovenským múzeom v Bratislave s profiláciou ako celoslovenské etnografické múzeum špecializované na záchranu, výskum, dokumentáciu a prezentáciu ľudovej materiálnej a duchovnej kultúry na Slovensku. V súlade s uvedenou špecializáciou začalo múzeum od roku 1964 budovať celoslovenskú expozíciu ľudovej architektúry a bývania, dnes známu ako Múzeum slovenskej dediny.

Toto zameranie koncepčne nenarušilo ani prevzatie správy umeleckej pozostalosti a nehnuteľného majetku Martina Benku (Múzeum Martina Benku), ani neskorší vznik Múzea Karola Plicku a potvrdzuje ho aj vznik pracovísk, dokumentujúcich dejiny a kultúru národnostných menšín žijúcich na Slovensku (Múzeum kultúry Čechov na Slovensku, Múzeum kultúry Rómov na Slovensku). Poslednou zmenou (2004) je zlúčenie dvoch samostatných pracovísk národného múzea v Martine (SNM-Etnografické múzeum a SNM-Múzeum Andreja Kmeťa) do jedného organizačného útvaru pod názvom Slovenské národné múzeum – Múzeá v Martine.

František Sklenár má sedemdesiatpäť Paletu venoval krajine

Slovenská krajinomalba má mnoho skvelých reprezentantov. Patrí k nim aj akademický maliar František Sklenár, ktorý sa uprostred júna v zdraví doživil významného životného jubilea – sedemdesiatich piatich rokov.

Majster F. Sklenár pri práci v svojom ateliéri.

Narodil sa v kolíske nášho národného života v Martine-Vrútkach (1939). Po ukončení základnej školy začal študovať v Martine učňovskú školu, kde popri skúsoch v hereckom súbore ho na dráhu výtvarného umelca naviedol Martin Benka, ktorý vybadal jeho talent. Sklenár na jeho popud prestúpil na Školu umeleckého priemyslu v Bratislave a po jej úspešnom absolvovaní sa prihlásil na VŠVÚ, kde sa mu venovali také osobnosti slovenského maliarstva ako prof. Ladislav Čemický, prof. Ján Mudroch a prof. Rudolf Fila. Po promócií ho životné osudy zavali do Chebu, kde pôsobil vo sfére architektúry a propagácie. V rokoch 1970 – 1999 učil na Škole užitočného výtvarníctva v Košiciach a popritom sa venoval svojmu primárnemu výtvarnému zaujatiu – slovenskej krajine, kvetinovým zátišiam a tvorbe portrétov. Svoje diela vystavoval po

celom bývalom Česko-Slovensku. Očarený rázovitými regiónmi majster Sklenár hovorí, že pochádza zo stredného Slovenska, kde je prírodných krás na rozdávanie, aj keď je celá slovenská krajina príťažlivá a zaujímavá. Preto tá láska a obdiv. Práve v jej rázovitosti, jednoduchosti a čistote pôvodnej architektúry sa ukrýva aj veľa umu a šikovnosti slovenského ľudu. A to práve fascinuje mnohých umelcov, ale aj návštevníkov.

Len nedávno pripravil výber zo svojej tvorby pre zahraničných Slovákov a prezentoval ho v súkromných galériách v Kanade. Jeho obrazy vlastní zberatelia v Anglicku, Maďarsku, Česku, vo Švajčiarsku, v Nemecku, Kanade a USA. Tento umelec žije a tvorí v Kečerovciach pri Košiciach. Do ďalších tvorivých rokov mu želáme pevnú ruku a pevné zdravie. (fm)

Naše talenty 2014 v Žiline reflektovali významné výročia a jubileá

Priniesli úctu k tradícii aj veľa potešenia

Miestny odbor Matice slovenskej v Žiline v spolupráci s tamojším DMS každý rok v máji pripravuje podujatie s názvom Naše talenty. Tohto roku sa prehliadka žiackych talentov uskutočnila už po piaty raz. A že toho nadania ukázali školáci na pódiu nemálo, prezradil neutíchajúci potlesk na záver programu.

Naše talenty sú nesúťažnou prehliadkou detskej umeleckej tvorivosti, ktorá čerpá z pôvodnej tvorby slovenských literárnych a hudobných autorov, ľudovej slovesnosti a tradícií. Keďže si v tomto roku pripomínáme 170. výročie slovenskej štátnej hymny, odrazilo sa to vo vystúpení žiakov ZŠ Kolárovice, ktorý pre DFS Kolárik zostavila jeho vedúca Elena Schmutzová. Základná škola Lysica k 1 120. výročiu smrti kráľa Svätopluka a Roku kráľa Svätopluka prišla s divadelným predstavením o Svätoplukovi a povestných troch prítoch, ktoré pripravila Mgr. Dana Smolková. Deti z Lysice vystriedali na pódiu Lietavské perličky – žiaci ZŠ Lietava, ktorí krásnymi hláskami spríjemnili toto žilinské májové dopoludnie. Piesne so žiakmi nadviedla zástupkyňa riaditeľa školy Mgr. Tatia-

na Obložinská. Školáci zo ZŠ Slovenských dobrovoľníkov zo Žadubnia pod vedením učiteľky Mgr. Alžbety Bušíkovej v komponovanom pásme ukázali, na čo všetko sa môžeme ísť pozrieť do divadla, počnúc operou či operetou, cez balet, pantomímu a muzikál, končiac ľudovým tancom. Tanečné vystúpenie žiakov ZŠ R. Zaymusa pripomenulo, ako sa kedysi tancoval twist, a žiaci ZŠ na Oravskej ulici v Žiline predviedli tradičnú svadbu. Krásu folklóru priniesli aj vystúpenia šikovných tanečníkov učiteľky Jany Brxovej v pekných detských krojoch. A napokon hľadisko nadšene roztlieskalo „šumné dzifčata“ opäť zo ZŠ R. Zaymusa, ktoré temperamentne zatancovali Karičku, čo bol zreteľný choreografický prínos učiteľky Mgr. Koriny Bielikovej, ktorá tancovala v súbore. (zm)

Za prípravu vydareného podujatia poďakoval všetkým zainteresovaným predseda MO MS v Žiline Ing. Pavol Jurecký a spoločne s tajomníčkou Zuzanou Miškovskou. (zm)

NÁZOR

Nielen mňa, ale určite tisíce matičiarov po celom Slovensku pobúrili články bývalého správcu Matice slovenskej Jána Eštoka proti národnej ustanovizni. Ešte ako aktívneho vysokého dôstojníka v našich ozbrojených silách ma pozvali na niektoré zasadania Matice slovenskej (trebárs v Trebišove) a bolo mi veľkým pri pohľade na jeho servilnosť, ako sa poklonkoval predchádzajúcemu predsedovi MS Jozefovi Markušovi a po jeho neúspešnej kandidatúre na post predsedu MS mu nevedel prísť na meno.

A stále hrá hrdého matičiara...

Myslím si, že v celej matičnej obci zavládlo prekvapenie, keď ho bez konkurzu predseda Jozef Markuš vymenoval do tejto zodpovednej funkcie. A potom sa to začalo. Prešľapy predchádzajúceho predsedu MS vôbec nekritizoval a nedával dozornému výboru na riešenie, ale v tichosti s jeho konaním súhlasil. A ešte sa vždy aj pri mojich návštevách v Martine chválil, aké dosahuje výsledky. Trebárs aký zázrak dokázal so zavedením mobilných telefónov. V duchu som sa na tom schuti zasmial...

V neprajných denníkoch Sme a Korzár kritizoval príjmy predsedu M. Tkáča, ale o svojich pôžitkoch v správcovskej funkcii mlčal ako partizán. Prečo nespomenie, že terajší predseda MS hravo zvláda aj jeho funkcii a od Matice slovenskej za to neberie ani euro. A naopak, koľko peňazí dal MO MS zo svojich vlastných peňazí, aj keď nemusel. Aj môj odbor v Košiciach-Myslave podporil čiastkou deväťdesiat eur na tlač farebných diplomov, ktoré slúžia ako vecné ceny na krajské matičné festivaly slovenského slova, rozprávok a ľudovej piesne, ktoré som pred desaťročím ako riaditeľ Domu MS v Košiciach založil a dodnes sa na ich zúčastňujú stovky žiakov a študentov z celého východu Slovenska.

Takže, pán bývalý správca MS, častejšie si pripomínajte biblické: „Ak si nevinný, hoď kameňom...“ Netriaľajte však urážkami tých, čo Matici slovenskej naďalej pomáhajú na úkor svojho voľného času a za vlastné peniaze. Dajte už Matici pokoj a venujte sa iným svojim záľubám. Verte, chceme na vás a vaše praktiky zabudnúť, čo vám matičiari dali jasne najavo vo voľbách do výboru Matice slovenskej na jej poslednom snemovaní v roku 2013.

František MRVA

OZNAM

Dom Matice slovenskej v Dunajskej Strede ponúka v zmysle zákona č. 176/2004 Z. z. o nakladaní s majetkom verejnoprávných inštitúcií... a v súlade s § 281 a nasl. Obchodného zákonníka odpredaj prebytočného motorového vozidla vo vlastníctve Domu Matice slovenskej v Dunajskej Strede kateg. M1, značka Škoda Felícia, Typ EGF613, kubatúra 1,6, modrá metalíza, typ HATC-HBACK; počet najazdených kilometrov 156 783, rok výroby 1999; bez STK;

Dom Matice slovenskej v Dunajskej Strede odpredá motorové vozidlo za najvyššiu ponúknutú cenu. Informácie na telef. č. 031 552 51 83 Mobil : 0905 300 463.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Princípy polarizácie

O polarizácii sa denne presvedčame. Na globálnej i lokálnej úrovni, v mestách i v dedinách, v národoch i v rodinách, a pravdaže aj v stranách a v spolkoch. Na našom naďalej krásnom Slovensku sa „de facto“ až do 4. júna 1920 – keď sa, ako každý Slovák vie (?), v Trianone potvrdili jeho plus-mínus terajšie hranice a meno „Slovensko“ sa objavilo na mape – polarizovalo na princípe jazyka. Bojovalo sa už od čias Bernoláka a Učeného tovarišstva, a potom Štúra a Tatrina „za tú našu slovenčinu“. Len na okraj – aj keď to na okraj nepatrí – Tatrin vznikol pred sto sedemdesiatimi rokmi a minulý víkend si to mikulášski maticiari spolu s mestom dôstojne pripomenuli. Napokon kto iný: Štúrovu tatrinu myšlienku o jednote milovníkov národa a života slovenského si osvojila jeho nástupkyňa Matica slovenská.

Dnes je princíp polarizácie iný. Už nie na báze jazyka, veď ten máme podľa zákona „ošetrený“ všade, aj na zmiešanom území, akurát že sme sa ešte nenaučili zákony dodržiavať a ich dodržiavanie vymáhať. Dnes je princípom polarizácie „život slovenský“. Za a proti. Za klasic-kú rodinu, za duchovné, kultúrne a spoločenské tradície, za využitie Bohom nám daných podmienok a príležitostí na pokojný a slušný život, našej pôdy a vody, našich nádherných hôr, údolí a potokov, za prácu pre ľudí... Alebo proti tomu všetkému.

Otázka napokon stojí aj tak: čo nás „ľahá“ za a čo proti. Kde stoja médiá, naše školy, naše strany, naše spolky, napokon aj cirkvi? Dokážeme sa udržať pri osvedčených tradíciách, alebo sme už totálne a globálne podľahli svetu a jeho „spolkom“ a „volkom“? V ťažkých podmienkach, keď akoby na nič z okruhu „za“ neboli peniaze. Tí „proti“ sa pritom v nich topia. Jeden z pomaly zabudnutých politikov zvykol hovoriť: kde je vôľa, tam je cesta. Ostal nám ešte dostatok vôle?

SPRÁVA

Aj v tomto roku sa KOMPpa – Panoráma súčasného umenia - doplavila do Nových Zámok, aby potešila milovníkov výtvarného umenia výtvarnými dielami 21 výtvarníkov zo Slovenska a z Maďarska.

Výstava KOMPpa v Nových Zámokoch

Organizátorom výstavy je Novozámoc-ký Rotary club a mesto Nové Zámky. Výstava KOMPpa je príkladom dobrej cezhraničnej spolupráce umelcov dvoch krajín. A prečo práve KOMPpa umelcov? Odpoveď na túto otázku odznela v prejavoch organizátorov výstavy a primátora mesta Mosonmagyaróvár Dr. Nagy Istvána: „Kompa umelcov je takáto. Premáva medzi dvomi brehmi, prepravuje ľudí s podobnými názormi, ľudí so spoločnou vôľou, ľudí, ktorí sa chcú spoznať. A byť spolu. Nech je jedným brehom Slovensko a druhým breh nazvime Maďarskom.“ Do skupiny 21 výtvarníkov vystavujúcich fotografie, maľby, grafiku, plastiku, sklo a bižutériu patria aj dvaja Novozámčania: Angelika Holomáňová a Viktor Pischinger.

V Nových Zámokoch bude výstava sprístupnená verejnosti do 12. júna 2014. Nasledujúcou zastávkou KOMPpy bude Dunajská Streda a následne maďarské mestá Somorja a Győr.

(helrus)

Uctili si jubileum Matice slovenskej

V základnej škole v Jasove uskutočnili už 8. ročník festivalu Jasovská matičná paráda. Škola je jedinečná tým, že takmer celý pedagogický zbor na čele s riaditeľkou PaedDr. Alžbetou Mačatovou je členom tamojšieho MO MS. K 150. výročiu Matice slovenskej pripravili nádherný program slova, tancov, ale aj ľudového spevu.

V rámci festivalu sa uskutočnila aj slávnostná akadémia. Vystúpili na nej žiaci vyšších ročníkov školy s pásmom, ktoré pripravil zakladateľ Jasovskej matičnej parády František Mrva. Do Jasova na tieto dve významné matičné aktivity zavítal literárny vedec a dekan Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc. Počas tohto matičného sviatku ocenili riaditeľku školy PaedDr. A. Mačatovú Pamätným listom predsedu Matice slovenskej Ing. Mariána Tkáča, PhD., a Zlatou knihou Matice slovenskej za jej prínos pri rozvíjaní matičných aktivít v matičnom duchom žijúcej škole, ktorá je príkladom pre všetky základné školy v celej SR.

(fm)

Na slávnostnej akadémii v Jasove si žiaci prezerali týždenník Slovenské národné noviny s riaditeľkou školy PaedDr. Alžbetou Mačatovou a literárnym vedcom, dekanom FF UPJŠ v Košiciach prof. PhDr. Jánom Gbúrom, CSc.

Kvalita života Slovákov v južných regiónoch

Podpora kvality života Slovákov na slovenskom juhu (oblast': história, kultúra, náboženstvo, duchovný život, právo, verejná správa, školstvo a vzdelávanie, politika, národnostné vzťahy) bol názov Okrúhleho stola Matice slovenskej, ktorý sa konal 28. mája 2014 vo Filakove v zaplnenej miestnosti Domu MS; organizátori podujatia pre účastníkov museli zabezpečiť ďalšie stoličky.

Dominanta Filakova.

Okrúhly stôl otvoril a moderoval predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, ktorý viedol aj diskusiu. Za mestskú samosprávu pozdravil účastníkov viceprimátor Róbert Belko, ktorý zároveň charakterizoval aj reálnu situáciu v spolunažívaní Slovákov s národnostnými menšinami vo Filakove. Riaditeľka tamojšieho Domu MS a členka výboru MS Alena Rezková sa tiež pridala s pozdravným príhovorom a zažela prítomným úspešné rokovanie.

S referátom o vplyve hospodársko-ekonomického vývoja na

situáciu v národnostných vzťahoch na južnom Slovensku vystúpil člen predsedníctva MS, ekonóm a národnosťovedca Viliam Oberhauser. Historik, umenovedec a literár Viliam Jablonický napísal svoje vystúpenie: Hra o dejiny, osobnosti, symboly a budúcnosť. Kultúrno-náboženský život Slovákov na národnostne zmiešanom území južného Slovenska priblížil tajomník MS, historik Peter Mulík. Referát na tému Postavenie MS pri ochrane práv Slovákov predniesol člen výboru MS a odborník na národnostné vzťahy Viliam Komora.

Otázka prioritných tém v školstve a základných úloh pre MS rezonovala v príspevku odborníčky na vzťahy Slovákov a národnostných menšín MS, kulturologičky a pracovníčky SNV MS Margaréty Vyšnej. Záverečný referát Pokus o periodizáciu legálnej a ilegálnej maďarizácie v Uhorsku do roku 1918 predniesol tajomník MS a riaditeľ SNV MS doc. Pavol Parenička.

Účastníci, medzi ktorými boli pedagógovia rôznych odborov a typov škôl, pracovníci kultúry, verejnej správy, cirkevného života, ako aj záujemcovia z iných oblastí dlhšie a kvalifikovane diskutovali. Pripomenieme aspoň príspevky katolíckeho rehoľníka, študentky univerzity, učiteľky dejepisu či pracovníka samosprávy. Všetky sa týkali problematiky kvality života Slovákov a ich vzťahu a spolužitia s príslušníkmi národnostných menšín na juhu Slovenska, náboženskej problematiky, výučby dejepisu, ovládania a používania slovenského jazyka, postavenia Slovákov, vlastníctva pôdy, prírodných a ekologických hodnôt a iných problematik, ktorými žije juh Slovenska. (vk)

Matičný odbor vo Veľkej Lomnici má dvadsať čínorodých rokov Boria ľahostajnosť k veciam národným

Uprostred mája tohto roka sa zišla neveľká skupina maticiárov z Veľkej Lomnice na svojej výročnej schôdzi a zároveň si pripomenuli 20. výročie založenia miestneho odboru. Počas týchto rokov ho viedol obetavý a neúnavný činovník Matej Šulej, ktorý pracoval v Matici aj na okresnej úrovni v rámci podtatranského kraja.

V súčasnosti je M. Šulej členom Krajskej rady MS Prešovského kraja a zúčastňuje sa spolu s ďalšími maticiarmi na všetkých významných kultúrnych podujatiach organizovaných MS, ako sú Dni Mesta Spišská Stará Ves, augustové Matičné martinské slávnosti, Večery s Jankom Silanom vo Važci – v jubilejnom roku 100. výročia jeho narodenia a 30. výročia smrti – a Štúrov deň v Levoči, ktorý sa každoročne pripravuje v októbri.

V Matici nie je teda nováčik. Rovnako intenzívne pracuje aj v organizácii politických väzňov a zaleží mu na pravdivom obraze slovenskej histórie. V správe na výročnom rokovaní zdôraznil myšlienku, že Matica je v každom z nás, len si to v dostatočnej miere neuvedomujeme. Preto prikladá taký význam pôsobeniu miestnych odborov, pokrývajúcich celé územie Slovenskej republiky. Správa obsahovala faktografické údaje o spolupráci s obecnou samosprávou, cirkvami aj so spoločenskými organizáciami. Symptomatické je, že činnosť odboru MS podporuje i starosta obce Ing. Peter Duda, ktorý sa na schôdzi zúčastnil a vo svojom vystúpení to aj patrične vyjadril. Národné čítanie sa prejavilo tiež v kultúrnom programe, ktorý spolu so žiačkami pripravili učiteľky miestnej základnej školy. Nadviazali ním na

tradične usporadúvané podujatia, akými sú predvianočné stretnutia rodákov z oboch strán Tatier, fašiangové zábavy a vystúpenia folklórneho súboru Lomničan a Lomničanik. Vo Veľkej Lomnici na nich privítali aj známe osobnosti, ako napríklad Evu Kristiniovú, Elenu Šubjakovú a iné.

Predseda MO ukončil svoje vystúpenie slovami Martina Luthera Kinga: „Raz budeme ľuďovai nielen slová a skutky zlých ľudí, ale aj mlčanie tých dobrých.“ Sú aktuálnym apelom na ľahostajnosť voči veciam verejným a národným. Preto si maticiari v obci predsavzali oslovit' a získať do svojich radov učiteľov a žiakov základnej školy. Na čele nového výboru bude opäť M. Šulej, ktorému budú pomáhať M. Zavatská, učiteľka a knihovníčka obce, B. Smiková a Š. Jedrek.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADĽA a Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie a nevracame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.